

z dnia 19 kwietnia 1969 r.

KODEKS KARNY

CZĘŚĆ OGÓLNA

Rozdział I

Zasady odpowiedzialności karnej.

Art. 1. Odpowiedzialności karnej podlega ten tylko, kto dopuszcza się czynu społecznie niebezpiecznego, zabronionego pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia.

Art. 2. § 1. Jeżeli w czasie orzekania obowiązuje ustawa inna niż w czasie popełnienia przestępstwa, stosuje się ustawę nową, jednakże należy stosować ustawę obowiązującą poprzednio, jeżeli jest względniejsza dla sprawcy.

§ 2. Jeżeli według nowej ustawy czyn objęty wyrokiem nie jest już zabroniony pod groźbą kary, skazanie ulega zatarciu z mocy prawa.

Art. 3. Ustawę karną polską stosuje się do sprawcy, który popełnił przestępstwo na terytorium Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, jak również na polskim statku wodnym lub powietrznym.

Art. 4. § 1. Przestępstwo uważa się za popełnione w czasie, w którym sprawca działał lub zaniechał działania, do którego był obowiązany.

§ 2. Przestępstwo uważa się za popełnione w miejscu, gdzie sprawca działał lub zaniechał działania, do którego był obowiązany, albo gdzie skutek przestępny nastąpił lub miał nastąpić.

Art. 5. § 1. Przestępstwo jest zbrodnią albo występkiem.

§ 2. Zbrodniami są czyny zagrożone karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od 3 lat albo karą surowszą.

§ 3. Występkami są inne czyny zagrożone karą przekraczającą 3 miesiące pozbawienia wolności, 3 miesiące ograniczenia wolności lub 5.000 złotych grzywny.

Art. 6. Zbrodnię można popełnić tylko z winy umyślnej; występki można popełnić także z winy nieumyślnej, jeżeli ustawa tak stanowi.

Art. 7. § 1. Przestępstwo umyślne zachodzi wtedy, gdy sprawca ma zamiar popełnienia czynu zabronionego, to jest chce go popełnić albo przewidując możliwość jego popełnienia na to się godzi.

§ 2. Przestępstwo nieumyślne zachodzi zarówno wtedy, gdy sprawca możliwość popełnienia czynu zabronionego przewiduje, lecz bezpodstawnie przypuszcza, że tego uniknie, jak i wtedy, gdy możliwości takiej nie przewiduje, choć powinien i może przewidzieć.

Art. 8. Sprawca przestępstwa umyślnego ponosi surowszą odpowiedzialność, którą ustawa uzależnia od określonego następstwa czynu, jeżeli co najmniej powinien był i mógł je przewidzieć.

Art. 9. § 1. Na zasadach określonych w tym kodeksie odpowiada ten, kto dopuszcza się czynu zabronionego po ukończeniu lat 17.

§ 2. Nieletni, który po ukończeniu lat 16 popełnia zbrodnię przeciwko życiu, zbrodnię zwałowania, rozboju lub zbrodnię przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu albo umyślnie powoduje ciężkie uszkodzenie ciała lub ciężki rozstrój zdrowia, może odpowiadać na zasadach określonych w tym kodeksie, jeżeli okoliczności sprawy oraz właściwości i warunki osobiste sprawcy za tym przemawiają, a zwłaszcza gdy poprzednio stosowane środki wychowawcze lub poprawcze okazały się bezskuteczne.

§ 3. W stosunku do sprawcy, który popełnił występki po ukończeniu lat 17, lecz przed ukończeniem lat 18, sąd zamiast kary stosuje środki wychowawcze albo poprawcze przewidziane dla nieletnich, jeżeli okoliczności sprawy oraz właściwości i warunki osobiste sprawcy za tym przemawiają.

Art. 10. § 1. Jeden czyn może stanowić tylko jedno przestępstwo.

§ 2. Jeżeli czyn wyczerpuje znamiona określone w dwóch albo więcej przepisach ustawy karnej, sąd skazuje za jedno przestępstwo na podstawie wszystkich zbiegających się przepisów.

§ 3. W wypadku określonym w § 2 sąd wymierza karę na podstawie przepisu przewidującego karę najsurowszą, co nie stoi na przeszkodzie orzeczeniu kar dodatkowych i środków zabezpieczających na podstawie innych zbiegających się przepisów.

Rozdział II.

Formy popełnienia przestępstwa.

Art. 11. § 1. Odpowiada za usiłowanie, kto w zamiarze popełnienia czynu zabronionego swoim zachowaniem się zmierza bezpośrednio ku jego dokonaniu, które jednak nie następuje.

§ 2. Usiłowanie zachodzi także wtedy, gdy sprawca nie uświadamia sobie, że dokonanie jest niemożliwe ze względu na brak przedmiotu nadającego się do dokonania na nim przestępstwa lub ze względu na użycie środka nie nadającego się do wywołania zamierzonego skutku.

Art. 12. § 1. Sąd wymierza karę za usiłowanie w granicach zagrożenia przewidzianego dla danego przestępstwa.

§ 2. W wypadku określonym w art. 11 § 2 sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia.

Art. 13. § 1. Nie podlega karze za usiłowanie, kto dobrowolnie odstąpił od czynu lub zapobiegł skutkowi przestępnemu.

§ 2. Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary do sprawcy, który dobrowolnie starał się zapobiec skutkowi przestępnemu.

Art. 14. § 1. Przygotowanie zachodzi wtedy, gdy sprawca w celu popełnienia przestępstwa nabywa lub przysposabia środki, zbiera informacje lub sporządza plan działania lub też podejmuje inne podobne czynności, mające stworzyć warunki do przedsięwzięcia czynu zmierzającego bezpośrednio ku dokonaniu, albo wchodzi w porozumienie z inną osobą celem popełnienia przestępstwa.

§ 2. Przygotowanie do przestępstwa jest karalne jedynie wtedy, gdy ustawa tak stanowi.

Art. 15. Nie podlega karze za przygotowanie, kto dobrowolnie od niego odstąpił, w szczególności niszcząc przygotowane środki lub zapobiegając skorzystaniu z nich w przyszłości.

Art. 16. Odpowiada za sprawstwo nie tylko ten, kto wykonuje przestępstwo sam albo wspólnie z inną osobą, ale także ten, kto kieruje wykonaniem przez inną osobę czynu zabronionego.

Art. 17. Okoliczności ściśle osobiste, wyłączające lub łagodzące albo zaostrzające odpowiedzialność karną, uwzględnia się tylko co do osoby, której dotyczą.

Art. 18. § 1. Odpowiada za podżeganie, kto chcąc, aby inna osoba dokonała czynu zabronionego, nakłania ją do tego.

§ 2. Odpowiada za pomocnictwo, kto chcąc, aby inna osoba dokonała czynu zabronionego, albo godząc się na to, dostarcza jej środków, udziela rady lub informacji lub też w inny podobny sposób ułatwia popełnienie tego czynu.

Art. 19. § 1. Podżegacz i pomocnik odpowiadają w granicach swego zamiaru, chociażby osoba, która czynu zabronionego dokonała albo miała dokonać, nie ponosiła odpowiedzialności.

§ 2. Jeżeli szczególna właściwość sprawcy stanowi znamię przestępstwa wpływające chociażby tylko na wyższą karalność, osoba, która wiedząc o tej właściwości nakłania sprawcę do czynu lub udziela mu pomocy, odpowiada jako podżegacz lub pomocnik, nawet jeżeli właściwości takiej sama nie miała.

Art. 20. § 1. Sąd wymierza karę za podżeganie lub za pomocnictwo w granicach zagrożenia przewidzianego dla danego przestępstwa.

§ 2. Jeżeli czynu zabronionego nie usiłowano dokonać, sąd może zastosować do podżegacza lub do pomocnika nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia.

Art. 21. § 1. Nie podlega karze podżegacz lub pomocnik, który dobrowolnie zapobiegł dokonaniu czynu zabronionego.

§ 2. Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary do podżegacza lub do pomocnika, który dobrowolnie starał się zapobiec dokonaniu czynu zabronionego.

§ 3. Przepisów § 1 i 2 nie stosuje się względem tego, kto inną osobę nakłania do popełnienia czynu zabronionego w celu skierowania przeciwko niej postępowania karnego.

Rozdział III.

Wyłączenie odpowiedzialności karnej.

Art. 22. § 1. Nie popełnia przestępstwa, kto w obronie koniecznej odpiera bezpośredni bezprawny zamach na ja-

kiejkolwiek dobro społeczne lub jakiegokolwiek dobro jednostki.

§ 2. Działa w obronie koniecznej w szczególności ten, kto występuje w celu przywrócenia porządku lub spokoju publicznego, chociażby to nie wynikało z obowiązku służbowego.

§ 3. W razie przekroczenia granic obrony koniecznej, w szczególności gdy sprawca zastosował sposób obrony niewspółmierny do niebezpieczeństwa zamachu, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia.

Art. 23. § 1. Nie popełnia przestępstwa, kto działa w celu uchylecia bezpośredniego niebezpieczeństwa grożącego dobru społecznemu lub jakimkolwiek dobru jednostki, jeżeli niebezpieczeństwa nie można inaczej uniknąć, a dobro poświęcone nie przedstawia wartości oczywiście większej niż dobro ratowane.

§ 2. W razie przekroczenia granic wyższej konieczności sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia.

§ 3. Przepisów § 1 i 2 nie stosuje się, gdy sprawca poświęca dobro, które ma szczególny obowiązek chronić nawet z narażeniem się na niebezpieczeństwo osobiste.

Art. 24. § 1. Nie popełnia przestępstwa, kto dopuszcza się czynu pod wpływem błędu co do okoliczności stanowiącej znamię czynu zabronionego, z wyjątkiem gdy chodzi o występki nieumyślne, a błąd był wynikiem lekkomyślności lub niedbalstwa.

§ 2. Nieświadomość bezprawności czynu nie wyłącza odpowiedzialności, jeżeli sprawca mógł błędu uniknąć.

§ 3. W wypadku określonym w § 2 do sprawcy przestępstwa umyślnego sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.

Art. 25. § 1. Nie popełnia przestępstwa, kto z powodu niedorozwoju umysłowego, choroby psychicznej lub innego zakłócenia czynności psychicznych nie mógł w chwili czynu rozpoznać jego znaczenia lub pokierować swym postępowaniem.

§ 2. Jeżeli w chwili popełnienia przestępstwa zdolność rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania postępowaniem była w znacznym stopniu ograniczona, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.

§ 3. Przepisów § 1 i 2 nie stosuje się, gdy sprawca wprawił się w stan odurzenia powodujący wyłączenie lub ograniczenie poczytalności, które przewidywał albo mógł przewidzieć.

Art. 26. § 1. Nie stanowi przestępstwa czyn, którego społeczne niebezpieczeństwo jest znikome.

§ 2. W wypadku określonym w § 1 nie wyłącza się odpowiedzialności sprawcy przed innym organem państwowym, instytucją albo organizacją społeczną w zakresie ich właściwości.

Rozdział IV.

Warunkowe umorzenie postępowania.

Art. 27. § 1. Postępowanie karne można warunkowo umorzyć, gdy stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu nie jest znaczny, okoliczności jego popełnienia nie budzą wątpliwości, a postawa sprawcy nie karanego za przestępstwo, jego właściwości i warunki osobiste oraz dotychczasowy sposób życia uzasadniają przypuszczenie, że pomimo umorzenia postępowania będzie przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni ponownie przestępstwa.

§ 2. Warunkowego umorzenia nie stosuje się, gdy przestępstwo jest zagrożone karą przekraczającą 3 lata pozbawienia wolności.

Art. 28. § 1. Warunkowe umorzenie można uzależnić od poręczenia polegającego na zapewnieniu podjęcia starań, by sprawca przestrzegał porządku prawnego, a zwłaszcza by

nie popełnił przestępstwa; poręczenia może udzielić organizacja społeczna, do której sprawca należy, lub kolektyw, w którym pracuje, odbywa służbę albo się uczy; poręczenia może udzielić również osoba godna zaufania.

§ 2. Umarzając warunkowo postępowanie karne można zobowiązać sprawcę:

- 1) do naprawienia w całości albo w części szkody wyrządzonej przestępstwem,
- 2) do przeproszenia pokrzywdzonego,
- 3) do wykonania określonych prac lub świadczeń na cele społeczne.

§ 3. Umarzając warunkowo postępowanie karne w sprawie o przestępstwo przeciwko mieniu, w wypadku gdy szkoda nie została naprawiona, nakłada się obowiązek określony w § 2 pkt 1.

§ 4. Obowiązek pracy na cele społeczne, przewidziany w § 2 pkt 3, nie może przekraczać 20 godzin

Art. 29. § 1. Warunkowe umorzenie następuje na okres próby, który wynosi od roku do lat 2 i biegnie od uprawomocnienia się orzeczenia.

§ 2. Postępowanie karne należy podjąć, jeżeli sprawca w okresie próby uchyla się od wykonania obowiązku nałożonego w myśl art. 28 lub, chociażby przed uprawomocnieniem się orzeczenia, rażąco narusza porządek prawny, a w szczególności gdy dopuszcza się przestępstwa.

§ 3. Warunkowo umorzonego postępowania karnego nie można podjąć później niż w ciągu 3 miesięcy od zakończenia okresu próby.

Rozdział V

Kary zasadnicze.

Art. 30. § 1. Karami zasadniczymi są:

- 1) pozbawienie wolności,
- 2) ograniczenie wolności,
- 3) grzywna.

§ 2. Karą zasadniczą o charakterze wyjątkowym, przewidzianą za najcięższe zbrodnie, jest kara śmierci.

§ 3. Za przestępstwo zagrożone karą śmierci oraz w innych wypadkach przewidzianych w ustawie można orzec karę zasadniczą 25 lat pozbawienia wolności.

Art. 31. Nie stosuje się kary śmierci do osoby, która w chwili czynu nie ukończyła 18 lat, ani do kobiety ciężarnej.

Art. 32. § 1. Kara pozbawienia wolności trwa najmniej 3 miesiące, najwyżej 15 lat.

§ 2. Karę pozbawienia wolności poniżej roku wymierza się w miesiącach, a powyżej roku — w latach i miesiącach.

Art. 33. § 1. Kara ograniczenia wolności trwa najmniej 3 miesiące, najwyżej 2 lata; wymierza się ją w latach i miesiącach.

§ 2. W czasie odbywania kary ograniczenia wolności skazany:

- 1) nie może bez zgody sądu zmieniać miejsca stałego pobytu,
- 2) jest obowiązany do wykonywania pracy wskazanej przez sąd,
- 3) jest pozbawiony prawa sprawowania funkcji w organizacjach społecznych,
- 4) ma obowiązek udzielania wyjaśnień dotyczących przebiegu odbywania kary.

Art. 34. § 1. Obowiązek określony w art. 33 § 2 pkt 2 polega na wykonywaniu nieodpłatnej dozorowanej pracy na cele publiczne w wymiarze od 20 do 50 godzin w stosunku miesięcznym.

§ 2. W stosunku do osoby zatrudnionej w społecznościowym zakładzie pracy sąd, zamiast obowiązku określonego

w § 1, może orzec potrącenie od 10 do 25% wynagrodzenia za pracę na rzecz Skarbu Państwa albo na cel społeczny wskazany przez sąd; skazany nie może w okresie odbywania kary rozwiąć bez zgody sądu stosunku pracy, nie można też skazanemu przyznać wyższego wynagrodzenia ani przenieść go na wyższe stanowisko.

§ 3. Osobę nie pozostającą w stosunku zatrudnienia sąd, zamiast nałożenia obowiązku określonego w § 1, może skierować, jeżeli przemawiają za tym względy wychowawcze, do odpowiedniego uspołecznionego zakładu pracy w celu wykonywania tam pracy z zastosowaniem rygorów wymienionych w § 2.

Art. 35. Wymierzając karę ograniczenia wolności, sąd może zobowiązać skazanego:

- 1) do naprawienia w całości albo w części szkody wyrządzonej przestępstwem,
- 2) do przeproszenia pokrzywdzonego.

Art. 36. § 1. Grzywnę wymierza się w wysokości od 500 do 25.000 złotych.

§ 2. Grzywnę orzeczoną obok kary pozbawienia wolności wymierza się w wysokości od 500 do 1.000.000 złotych.

§ 3. Sąd orzeka grzywnę określoną w § 2, jeżeli sprawca działał w celu osiągnięcia korzyści majątkowej oraz w innych wypadkach wskazanych w ustawie.

§ 4. Skazując za przestępstwo umyślne, sąd może orzec grzywnę określoną w § 2, jeżeli sprawca wyrządził szkodę w mieniu społecznym.

Art. 37. § 1. Na wypadek nieuiszczenia w terminie grzywny przekraczającej 1000 złotych, sąd określa zastępczą karę pozbawienia wolności, przyjmując jeden dzień pozbawienia wolności za równoważny grzywnie od 50 do 150 złotych.

§ 2. Kara zastępcza nie może przekroczyć 3 lat pozbawienia wolności, jak również górnej granicy kary pozbawienia wolności przewidzianej za dane przestępstwo; wymierza się ją w latach, miesiącach i dniach.

Rozdział VI.

Kary dodatkowe.

Art. 38. Karami dodatkowymi są:

- 1) pozbawienie praw publicznych,
- 2) pozbawienie praw rodzicielskich lub opiekuńczych,
- 3) zakaz zajmowania określonych stanowisk, wykonywania określonego zawodu lub prowadzenia określonej działalności,
- 4) zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych,
- 5) konfiskata mienia,
- 6) przepadek rzeczy,
- 7) podanie wyroku do publicznej wiadomości w szczególny sposób.

Art. 39. Pozbawienie praw publicznych obejmuje utratę czynnego i biernego prawa wyborczego do Sejmu i rad narodowych, utratę prawa do udziału w wymiarze sprawiedliwości oraz do pełnienia funkcji związanych ze szczególną odpowiedzialnością w organach i instytucjach państwowych oraz w organizacjach społecznych, jak również utratę posiadanego stopnia wojskowego i powrót do stopnia szeregowca; pozbawienie praw publicznych obejmuje ponadto utratę orderów, odznaczeń i tytułów honorowych oraz utratę zdolności do ich uzyskania w okresie trwania pozbawienia praw.

Art. 40. § 1. Sąd orzeka pozbawienie praw publicznych w razie skazania:

- 1) na karę śmierci albo na karę 25 lat pozbawienia wolności,

- 2) za zbrodnię przeciwko podstawowym interesom politycznym lub gospodarczym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej,
- 3) za inną zbrodnię popełnioną w celu osiągnięcia korzyści majątkowej.

§ 2. Sąd może orzec pozbawienie praw publicznych w razie skazania na karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy od roku za inne przestępstwo popełnione z niskich pobudek.

Art. 41. W razie skazania za przestępstwo popełnione na szkodę małoletniego lub we współdziałaniu z małoletnim albo w okolicznościach, w których czyn mógł stanowić gorszący przykład dla małoletniego, sąd może orzec pozbawienie praw rodzicielskich lub opiekuńczych, co obejmuje także utratę zdolności do ich uzyskania w okresie trwania pozbawienia praw.

Art. 42. § 1. Sąd może orzec zakaz zajmowania określonych stanowisk lub wykonywania określonego zawodu, jeżeli sprawca przy popełnieniu przestępstwa nadużył stanowiska lub zawodu albo okazał, że dalsze zajmowanie stanowiska lub wykonywanie zawodu zagraża interesowi społecznemu.

§ 2. W wypadkach przewidzianych w ustawie sąd może orzec zakaz prowadzenia określonej działalności, w szczególności wytwórczej, przetwórczej, handlowej lub usługowej.

Art. 43. § 1. W razie skazania osoby prowadzącej pojazd mechaniczny za przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym, sąd może orzec zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych.

§ 2. Sąd orzeka zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych, jeżeli sprawca w chwili popełnienia przestępstwa wymienionego w § 1 był w stanie nietrzeźwości.

Art. 44. § 1. Kary wymienione w art. 38 pkt 1—4 wymierza się w latach na okres od roku do lat 10.

§ 2. Obok kary śmierci sąd nie orzeka grzywny ani kar dodatkowych wymienionych w art. 38 pkt 2—4, natomiast pozbawienie praw publicznych orzeka na zawsze.

Art. 45. Pozbawienie praw lub orzeczony zakaz obowiązuje od uprawomocnienia się wyroku; okres, na który je orzeczono, nie biegnie w czasie odbywania kary pozbawienia wolności, chociażby za inne przestępstwo, ani w czasie pobytu w ośrodku przystosowania społecznego.

Art. 46. § 1. Sąd orzeka konfiskatę całości albo części mienia w razie skazania za zbrodnię:

- 1) przeciwko podstawowym interesom politycznym lub gospodarczym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej,
- 2) zagarnięcia mienia społecznego znacznej wartości.

§ 2. Sąd może orzec konfiskatę całości albo części mienia w razie skazania za inną zbrodnię popełnioną w celu osiągnięcia korzyści majątkowej.

Art. 47. § 1. Konfiskata obejmuje mienie należące do sprawcy w chwili wydania wyroku, chociażby nieprawomocnego. Przedmioty i prawa majątkowe wyłączone z konfiskaty określają przepisy o wykonywaniu tej kary.

§ 2. Mienie objęte konfiskatą przechodzi na rzecz Skarbu Państwa z chwilą uprawomocnienia się wyroku.

§ 3. W razie orzeczenia konfiskaty części mienia sąd określa poszczególne przedmioty lub inne składniki mienia skazanego, podlegające konfiskacie.

Art. 48. § 1. Sąd może orzec przepadek narzędzi lub innych przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstwa, jak również przepadek przedmiotów pochodzących bezpośrednio lub pośrednio z przestępstwa.

§ 2. W razie skazania za przestępstwo polegające na naruszeniu zakazu wytwarzania, posiadania, obrotu lub przewozu określonych przedmiotów, sąd może orzec przepadek tych przedmiotów.

§ 3. Jeżeli narzędzia lub inne przedmioty określone w § 1 lub 2 nie są własnością sprawcy, przepadek można orzec tylko w wypadkach przewidzianych w ustawie.

§ 4. Przepadek, o którym mowa w § 1 lub 2, jest obowiązkowy w wypadkach przewidzianych w ustawie.

§ 5. Przepis art. 47 § 2 stosuje się odpowiednio.

Art. 49. Sąd może zarządzić podanie wyroku do publicznej wiadomości w zakładzie pracy, w czasopiśmie lub w inny stosowny sposób, jeżeli uzna to za celowe, w szczególności ze względu na społeczne oddziaływanie kary lub na interes pokrzywdzonego.

Rozdział VII.

Wymiar kary.

Art. 50. § 1. Sąd wymierza karę według swego uznania, w granicach przewidzianych w ustawie, oceniając stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu i biorąc pod uwagę cele kary w zakresie społecznego oddziaływania oraz cele zapobiegawcze i wychowawcze, które ma ona osiągnąć w stosunku do skazanego.

§ 2. Kierując się wskazówkami określonymi w § 1, sąd uwzględni w szczególności rodzaj i rozmiar szkody wyrządzonej przestępstwem, pobudki i sposób działania sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste oraz sposób jego życia przed popełnieniem i zachowanie się po popełnieniu przestępstwa, a także współdziałanie z nieletnim przy popełnieniu przestępstwa.

§ 3. Wymierzając grzywnę, sąd uwzględni nadto stosunki majątkowe i dochody sprawcy oraz korzyść, którą sprawca osiągnął lub zamierzał osiągnąć z przestępstwa.

Art. 51. Wymierzając karę młodocianemu, sąd kieruje się przede wszystkim tym, aby skazanego wychować, nauczyć zawodu i wdrożyć do przestrzegania porządku prawnego

Art. 52. Uprzednie skazanie sprawcy za przestępstwo umyślne albo za podobne przestępstwo nieumyślne sąd uwzględni jako okoliczność wpływającą na zaostrenie kary; w wypadku jeżeli ustawa daje możliwość wyboru rodzaju kary, sąd wymierza karę łagodniejszego rodzaju wtedy tylko, gdy za tym przemawiają względy wymienione w art. 50.

Art. 53. Okoliczności wpływające na wymiar kary uwzględni się tylko co do osoby, której dotyczą.

Art. 54. § 1. Jeżeli przestępstwo zagrożone jest tylko karą pozbawienia wolności, przy czym dolna granica zagrożenia nie jest wyższa niż 3 miesiące, a wymierzona za nie kara nie byłaby surowsza od 6 miesięcy pozbawienia wolności, sąd uznając, że skazanie na taką karę nie byłoby celowe, może orzec karę ograniczenia wolności albo grzywnę.

§ 2. Przepisu § 1 nie stosuje się do sprawcy występku umyślnego, który był już uprzednio skazany za przestępstwo umyślne na karę pozbawienia wolności.

Art. 55. W wypadkach określonych w art. 54 § 1, jak również w wypadkach, w których przestępstwo zagrożone jest karą ograniczenia wolności albo grzywną, sąd może przestać na orzeczeniu kary dodatkowej wymienionej w art. 38 pkt 2—4 i 6, jeżeli zachodzą warunki jej orzeczenia i jeżeli zostaną w ten sposób osiągnięte cele kary.

Art. 56. W wypadkach wskazanych w ustawie sąd może odstąpić od wymierzenia kary, co nie stoi na przeszkodzie orzeczeniu kary dodatkowej, jeżeli zachodzą warunki orzeczenia takiej kary.

Art. 57. § 1. Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary w wypadkach wskazanych w ustawie oraz w stosunku do nieletniego odpowiadającego w myśl art. 9 § 2, a w szczególnie uzasadnionych wypadkach także w stosunku do młodocianego.

§ 2. Sąd może również zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary w wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych wypadkach, kiedy nawet najniższa kara przewidziana za przestępstwo byłaby niewspółmiernie surowa, w szczególności:

- 1) ze względu na postawę sprawcy, zwłaszcza gdy sprawca czynił starania o naprawienie szkody lub o jej zapobieżenie albo też przyczynił się do ujawnienia przestępstwa;
- 2) w stosunku do sprawcy przestępstwa popełnionego we współdziałaniu z innymi osobami, jeżeli jego rola była podrzędna, a odniesiona przez niego bezprawna korzyść była niewielka.

§ 3. Nadzwyczajne złagodzenie polega na wymierzeniu kary poniżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia albo kary łagodniejszego rodzaju według następujących zasad:

- 1) jeżeli czyn stanowi zbrodnię — sąd wymierza karę pozbawienia wolności nie niższą od jednej trzeciej dolnej granicy zagrożenia;
- 2) jeżeli czyn stanowi występki, przy czym dolną granicą zagrożenia jest kara pozbawienia wolności nie niższa od roku — sąd wymierza karę pozbawienia wolności od 6 miesięcy;
- 3) jeżeli czyn stanowi występki, przy czym dolną granicą zagrożenia jest kara pozbawienia wolności niższa od roku — sąd wymierza karę pozbawienia wolności do 6 miesięcy, karę ograniczenia wolności albo grzywnę.

§ 4. Stosując nadzwyczajne złagodzenie kary, sąd może odstąpić od orzeczenia kary dodatkowej, chociażby orzeczenie jej było obowiązkowe.

Art. 58. W razie skazania za przestępstwo ciągle, sąd może orzec karę w granicach do najwyższego ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę, nie przekraczając jednak granicy danego rodzaju kary.

Art. 59. § 1. Jeżeli sprawca dopuścił się umyślnego występku o charakterze chuligańskim, sąd wymierza karę pozbawienia wolności nie niższą od dolnego zagrożenia zwiększonego o połowę, a jeżeli ustawa daje możliwość wyboru rodzaju kary, sąd może orzec tylko w wyjątkowych wypadkach karę łagodniejszego rodzaju tak zastrzoną.

§ 2. Sąd nie stosuje do sprawcy przepisów art. 54 i 55; nie stosuje również warunkowego zawieszenia wykonania kary, chyba że za tym przemawiają szczególne okoliczności.

§ 3. Sąd może orzec na rzecz pokrzywdzonego albo na rzecz Polskiego Czerwonego Krzyża lub na inny cel społeczny wskazany przez sąd nawiązkę w wysokości od 500 do 5.000 złotych.

Rozdział VIII.

Powrót do przestępstwa.

Art. 60. § 1. Jeżeli sprawca skazany za przestępstwo umyślne na karę pozbawienia wolności popełnia w ciągu 5 lat po odbyciu co najmniej 6 miesięcy kary umyślne przestępstwo podobne do przestępstwa, za które był już skazany, sąd wymierza karę pozbawienia wolności w granicach od podwójnej wysokości dolnego zagrożenia do najwyższego ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę.

§ 2. Sprawcy skazanemu dwukrotnie w warunkach określonych w § 1, który odbył łącznie co najmniej rok pozbawienia wolności i w ciągu 5 lat po odbyciu ostatniej kary popełnia ponownie umyślne przestępstwo z chęci osiągnięcia korzyści majątkowej albo o charakterze chuligańskim, podobne chociażby do jednego z poprzednio popełnionych przestępstw, sąd wymierza karę w granicach od potrójnej wysokości dolnego zagrożenia, nie mniej jednak od 2 lat, do najwyższego ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę, a jeżeli górna granica ustawowego zagrożenia nie jest wyższa niż 3 lata — do 5 lat pozbawienia wolności.

§ 3. Przewidziane w § 1 lub 2 podwyższenie dolnego ustawowego zagrożenia nie dotyczy wypadków, gdy prze-

stępstwo jest zbrodnią; w wypadkach tych sąd uwzględni popełnienie przestępstwa w warunkach określonych w § 1 lub 2 jako okoliczność wpływającą na zaostrenie kary.

§ 4. Kara orzeczona w myśl § 1, 2 lub 3 nie może przekraczać 15 lat pozbawienia wolności.

Art. 61. W szczególnie uzasadnionych wypadkach, kiedy nawet najniższa kara wymierzona na podstawie art. 60 § 1 lub 2 byłaby niewspółmiernie surowa ze względu na pobudki działania sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste oraz sposób jego życia przed popełnieniem i zachowanie się po popełnieniu przestępstwa, sąd może odstąpić od stosowania przy wymiarze kary zasad określonych w art. 60 § 1 lub 2; w wypadkach tych sąd uwzględni popełnienie przestępstwa w warunkach określonych w art. 60 § 1 lub 2 jako okoliczność wpływającą na zaostrenie kary.

Art. 62. § 1. W stosunku do sprawcy skazanego w warunkach określonych w art. 60 § 1 sąd może orzec nadzór ochronny.

§ 2. W stosunku do sprawcy skazanego w warunkach określonych w art. 60 § 2 sąd orzeka nadzór ochronny; jeżeli orzeczenie takiego nadzoru nie jest wystarczające dla zapobieżenia powrotowi do przestępstwa, sąd orzeka umieszczenie skazanego w ośrodku przystosowania społecznego.

Art. 63. § 1. Nadzór ochronny orzeka się na okres od 3 do 5 lat; biegnie on od chwili zwolnienia skazanego z zakładu karnego.

§ 2. Przestępca powrotny, względem którego orzeczono nadzór ochronny, nie może zmieniać miejsca pobytu bez zgody sądu, ma obowiązek stawienia się na jego wezwanie i wykonywania jego poleceń; sąd może też zakazać pobytu w określonych miejscowościach lub wyznaczyć inne miejsce pobytu.

§ 3. Polecenia mogą dotyczyć:

- 1) wykonywania ciężącego na skazanym obowiązku łżenia na utrzymanie innej osoby,
- 2) wykonywania określonych prac na cele społeczne,
- 3) wykonywania pracy zarobkowej, podjęcia nauki lub przygotowania się do zawodu,
- 4) powstrzymania się od nadużywania alkoholu,
- 5) poddania się leczeniu,
- 6) powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach,
- 7) innego stosownego postępowania w okresie nadzoru ochronnego, jeżeli może to zapobiec popełnieniu ponownie przestępstwa.

§ 4. Sąd może w okresie trwania nadzoru ochronnego ustanawiać, rozszerzać lub zmieniać, w miarę potrzeby, polecenia określone w § 2 lub 3.

Art. 64. Jeżeli przestępca powrotny uchyla się od wykonywania obowiązków określonych w art. 63 § 2 i 3 albo w inny sposób udaremnia lub utrudnia osiągnięcie celów nadzoru ochronnego, sąd orzeka umieszczenie go w ośrodku przystosowania społecznego.

Art. 65. § 1. Czasu pobytu w ośrodku przystosowania społecznego nie określa się z góry; nie może on jednak być dłuższy niż 5 lat.

§ 2. Sąd może zwolnić skazanego po upływie lat 2, jeżeli istnieją podstawy do przypuszczenia, że po zwolnieniu nie popełni on przestępstwa.

§ 3. Okres pięcioletni, o którym mowa w art. 60 § 1 lub 2, nie biegnie w czasie pobytu sprawcy w ośrodku przystosowania społecznego.

Rozdział IX.

Przepisy o karze łącznej.

Art. 66. Jeżeli sprawca popełnił dwa albo więcej przestępstw, zanim zapadł pierwszy wyrok, chociażby nieprawomocny, co do któregośkolwiek z tych przestępstw, i wymie-

rzono za nie kary zasadnicze tego samego rodzaju, sąd orzeka karę łączną, biorąc za podstawę kary z osobna wymierzone za zbiegające się przestępstwa.

Art. 67. § 1. Kara łączna nie może być niższa od najwyższej z kar wymierzonych za poszczególne przestępstwa i nie może przekroczyć sumy kar wymierzonych, jak również górnej granicy danego rodzaju kary.

§ 2. Przy wymierzaniu kary łącznej ograniczenia wolności praca na cele publiczne nie może przekroczyć 50 godzin w stosunku miesięcznym, a wysokość potrąceń — 25% wynagrodzenia należnego skazanemu za pracę.

Art. 68. § 1. W razie skazania za jedno ze zbiegających się przestępstw na karę śmierci orzeka się tę karę jako łączną karę zasadniczą.

§ 2. W razie skazania za jedno ze zbiegających się przestępstw na karę 25 lat pozbawienia wolności orzeka się tę karę jako łączną karę pozbawienia wolności.

Art. 69. W razie skazania za zbiegające się przestępstwa na kary pozbawienia wolności i ograniczenia wolności, sąd wymierza karę łączną pozbawienia wolności, przy czym miesiąc ograniczenia wolności odpowiada 15 dniom pozbawienia wolności.

Art. 70. § 1. W razie skazania za zbiegające się przestępstwa na kary pozbawienia wolności i grzywny, sąd wymierza osobno karę łączną pozbawienia wolności, osobno zaś karę łączną grzywny.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio w razie skazania za zbiegające się przestępstwa na kary ograniczenia wolności i grzywny.

Art. 71. § 1. Kary dodatkowe i środki zabezpieczające oraz nadzór ochronny i umieszczenie w ośrodku przystosowania społecznego stosuje się, chociażby je orzeczono tylko co do jednego ze zbiegających się przestępstw.

§ 2. W razie skazania za zbiegające się przestępstwa na kary tego samego rodzaju, wymienione w art. 38 pkt 1—4, sąd stosuje odpowiednie przepisy o karze łącznej.

Art. 72. Orzeczeniu kary łącznej nie stoi na przeszkodzie, że poszczególne kary wymierzone za zbiegające się przestępstwa zostały już w całości albo w części wykonane.

Rozdział X.

Warunkowe zawieszenie wykonania kary.

Art. 73. § 1. Sąd może warunkowo zawiesić wykonanie kary pozbawienia wolności w wymiarze do 2 lat w razie skazania za przestępstwo umyślne, a w wymiarze do 3 lat w razie skazania za przestępstwo nieumyślne.

§ 2. Zawieszając wykonanie kary, sąd bierze pod uwagę właściwości i warunki osobiste sprawcy oraz dotychczasowy sposób jego życia, które uzasadniają przypuszczenie, że pomimo niewykonania kary będzie on przestrzegał porządku prawnego, a w szczególności nie popełni ponownie przestępstwa; sąd bierze również pod uwagę, czy względy na społeczne oddziaływanie kary nie przemawiają przeciwko warunkowemu zawieszeniu jej wykonania.

§ 3. Zawieszenia wykonania kary nie stosuje się do osób określonych w art. 60 § 1 i 2.

Art. 74. § 1. Zawieszenie wykonania kary następuje na okres próby, który wynosi od 2 do 5 lat i biegnie od uprawomocnienia się wyroku.

§ 2. W wypadku gdy sprawcą jest młodociany, okres próby wynosi od 3 do 5 lat.

Art. 75. § 1. Zawieszając wykonanie kary, sąd może orzec grzywnę, chociażby jej wymierzenie na innej podstawie nie było przewidziane.

§ 2. Zawieszając wykonanie kary, sąd może zobowiązać skazanego:

- 1) do naprawienia w całości albo w części szkody wyrządzonej przestępstwem,
- 2) do przeproszenia pokrzywdzonego,
- 3) do wykonywania ciężącego na nim obowiązku łożenia na utrzymanie innej osoby,
- 4) do wykonania określonych prac lub świadczeń na cele społeczne,
- 5) do wykonywania pracy zarobkowej, do nauki lub przygotowania się do zawodu,
- 6) do powstrzymania się od nadużywania alkoholu,
- 7) do poddania się leczeniu,
- 8) do powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach,
- 9) do innego stosownego postępowania w okresie próby, jeżeli może to zapobiec popełnieniu ponownie przestępstwa.

§ 3. Zawieszając wykonanie kary orzeczonej za zagrożenie mienia społecznego, w wypadku gdy szkoda nie została naprawiona, sąd nakłada obowiązek jej naprawienia.

§ 4. Obowiązek pracy na cele społeczne, przewidziany w § 2 pkt 4, nie może przekraczać 20 godzin.

Art. 76. § 1. Sąd może uzależnić warunkowe zawieszenie wykonania kary od poręczenia organizacji społecznej, instytucji lub osoby godnej zaufania zapewniających podjęcie starań, by skazany przestrzegał porządku prawnego, a zwłaszcza by nie popełnił przestępstwa.

§ 2. Zawieszając wykonanie kary, sąd może na okres próby oddać skazanego pod dozór wyznaczonej osoby, instytucji lub organizacji społecznej.

§ 3. W wypadku gdy sprawcą przestępstwa umyślnego jest młodociany, oddanie pod dozór jest obowiązkowe.

Art. 77. § 1. Sąd określa czas i sposób wykonania nałożonych obowiązków.

§ 2. Jeżeli względy wychowawcze za tym przemawiają, sąd może w okresie próby ustanawiać, rozszerzać lub zmieniać obowiązki, o których mowa w art. 75 § 2 pkt 4—9, albo od wykonania tych obowiązków zwolnić, jak również oddać skazanego pod dozór lub od dozoru zwolnić.

Art. 78. § 1. Sąd zarządza wykonanie kary, jeżeli skazany w okresie próby popełnił podobne do poprzedniego przestępstwo umyślne, za które orzeczono prawomocnie karę pozbawienia wolności, albo jeżeli uchyła się od wykonania obowiązku naprawienia szkody w wypadku określonym w art. 75 § 3.

§ 2. Sąd może zarządzić wykonanie kary, jeżeli skazany w okresie próby rażąco narusza porządek prawny, w szczególności popełnił przestępstwo inne niż wymienione w § 1, nie uiścił grzywny albo uchyła się od wykonania nałożonych obowiązków lub od dozoru.

§ 3. Sąd może zarządzić wykonanie kary, jeżeli skazany popełnił przestępstwo lub rażąco narusza porządek prawny po wydaniu wyroku, lecz przed jego uprawomocnieniem się.

Art. 79. § 1. Zarządzenie wykonania kary może nastąpić tylko w okresie próby i w ciągu dalszych 6 miesięcy.

§ 2. Skazanie ulega zatarcia z mocy prawa z upływem 6 miesięcy od zakończenia okresu próby.

§ 3. Jeżeli wobec skazanego orzeczono karę dodatkową lub grzywnę, zatarcie skazania, o którym mowa w § 2, nie może nastąpić przed wykonaniem tych kar.

Rozdział XI.

Zasady wykonania kary.

Art. 80. § 1. Karę pozbawienia wolności wykonuje się w zakładach karnych według zasady indywidualizacji metod i środków oddziaływania penitencjarnego, tak aby wpły-

wała ona wychowawczo na skazanego, kształtowała jego właściwy stosunek do pracy, wdrażała go do przestrzegania porządku prawnego i tym samym przeciwdziałała ponownemu popełnieniu przestępstwa.

§ 2. Skazany ma obowiązek pracy lub nauki oraz przestrzegania porządku w zakładzie.

Art. 81. Rodzaje zakładów karnych o zróżnicowanych rygorach odbywania kary oraz zakres obstrzeżeń i złagodzeń, które dotyczą skazanego, w szczególności gdy jest przestępcą powrotnym albo młodocianym, określa odrębna ustawa.

Art. 82. Sąd może określić rodzaj zakładu karnego, typ rygoru wykonywania kary oraz zarządzać zmiany w stosowaniu metod i środków oddziaływania penitencjarnego.

Art. 83. § 1. Na poczet kary pozbawienia wolności zalicza się z mocy prawa okres tymczasowego aresztowania.

§ 2. Na poczet kary ograniczenia wolności sąd zalicza okres tymczasowego aresztowania, przy czym jeden dzień aresztu odpowiada dwóm dniom ograniczenia wolności; okres ograniczenia wolności, o który zmniejsza się karę pozostałą do odbycia, zaokrągla się w górę do pełnego miesiąca.

§ 3. Na poczet grzywny sąd zalicza okres tymczasowego aresztowania, przyjmując jeden dzień aresztu za równoważny grzywnie od 100 do 300 złotych.

Art. 84. § 1. W toku wykonywania kary ograniczenia wolności sąd może zarządzać zmiany w sposobie wykonywania obowiązku określonego w art. 33 § 2 pkt 2.

§ 2. Jeżeli skazany uchyła się od wykonywania kary ograniczenia wolności, sąd określa zastępczą karę grzywny, przyjmując miesiąc ograniczenia wolności za równoważny grzywnie od 1.000 do 3.000 złotych, a w wyjątkowych wypadkach zastępczą karę pozbawienia wolności, przy czym miesiąc ograniczenia wolności odpowiada miesiącowi pozbawienia wolności, a kara zastępcza nie może przekroczyć górnej granicy kary pozbawienia wolności przewidzianej za dane przestępstwo.

§ 3. Jeżeli skazany nie uiszczy w terminie grzywny określonej w myśl § 2, a zostanie stwierdzone, że nie można jej ściągnąć w drodze egzekucji, sąd zarządza wykonanie zastępczej kary pozbawienia wolności, przy czym miesiąc ograniczenia wolności odpowiada miesiącowi pozbawienia wolności.

Art. 85. § 1. Jeżeli skazany nie uiszczy grzywny w terminie, a zostanie stwierdzone, że nie można jej ściągnąć w drodze egzekucji, sąd zarządza wykonanie zastępczej kary pozbawienia wolności.

§ 2. Od zastępczej kary pozbawienia wolności skazany może się zwolnić w każdym czasie przez złożenie kwoty pieniężnej, przypadającej jeszcze do uiszczenia.

§ 3. Jeżeli grzywna została uiszczona w części, karę zastępczą zmniejsza się w sposób odpowiadający stosunkowi kwoty zapłaconej do wysokości grzywny.

Art. 86. Zawieszenia wykonania kary nie stosuje się do zastępczej kary pozbawienia wolności, chyba że ze względu na szczególne okoliczności sąd uzna to za celowe.

Art. 87. Sąd może rozłożyć grzywnę na raty na okres nie przekraczający roku, a w wyjątkowych wypadkach na okres do lat 3.

Art. 88. Skazanego na karę ograniczenia wolności, który odbył przynajmniej połowę orzeczonej kary, przy czym przestrzegał porządku prawnego i wyróżniał się swą pracą, jak również wykonał nałożone na niego obowiązki, sąd może zwolnić od reszty kary, uznając ją za wykonaną.

Art. 89. Skazanego na karę dodatkową, wymienioną w art. 38 pkt 1—4, sąd może zwolnić od reszty kary, uznając ją za wykonaną, po upływie połowy okresu, na który ją orzeczono, nie wcześniej jednak niż po roku, jeżeli skazany w tym czasie przestrzegał porządku prawnego.

Rozdział XII.

Warunkowe przedterminowe zwolnienie.

Art. 90. § 1. Skazanego na karę pozbawienia wolności sąd może warunkowo zwolnić z odbycia reszty kary, jeżeli jego właściwości i warunki osobiste, sposób jego życia przed popełnieniem oraz zachowanie się po popełnieniu przestępstwa, a zwłaszcza w czasie odbywania kary, uzasadniają przypuszczenie, iż sprawca po zwolnieniu będzie przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni ponownie przestępstwa, i mimo niewykonania kary w całości jej cele zostały osiągnięte.

§ 2. Warunkowe zwolnienie nie może dotyczyć zastępczej kary pozbawienia wolności, chyba że przemawiają za tym szczególne okoliczności.

Art. 91. § 1. Warunkowe zwolnienie może nastąpić po odbyciu przez skazanego co najmniej dwóch trzecich kary, a gdy chodzi o młodocianego co najmniej połowy kary — nie wcześniej jednak niż po 6 miesiącach.

§ 2. Jeżeli skazany powracał wielokrotnie do przestępstwa w warunkach określonych w art. 60 § 2 lub 3, warunkowego zwolnienia nie stosuje się, chyba że szczególne okoliczności za tym przemawiają, jednakże w wypadku takim warunkowe zwolnienie może nastąpić po odbyciu przez skazanego co najmniej trzech czwartych kary.

§ 3. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio do sumy dwóch lub więcej nie podlegających łączeniu kar pozbawienia wolności, które skazany ma odbyć kolejno; zastosowanie przepisu § 2 następuje, jeżeli chociażby jedno z przestępstw popełniono w warunkach określonych w tym przepisie.

Art. 92. Skazanego można, niezależnie od warunków określonych w art. 91, zwolnić warunkowo po odbyciu 15 lat pozbawienia wolności.

Art. 93. § 1. W razie warunkowego zwolnienia czas pozostały do odbycia kary stanowi okres próby, który jednak nie może być krótszy niż rok ani dłuższy niż 5 lat; jeżeli skazanym jest młodociany, okres ten nie może upłynąć przed ukończeniem przez niego 21 roku życia.

§ 2. W razie warunkowego zwolnienia skazanego, który powracał wielokrotnie do przestępstwa w warunkach określonych w art. 60 § 2 lub 3, okres próby nie może być krótszy niż 3 lata.

Art. 94. Przepisy art. 75 § 2 i 3, art. 76 i 77, dotyczące poręczenia, nałożenia obowiązków na skazanego i oddania go pod dozór wyznaczonej osoby, instytucji lub organizacji społecznej, stosuje się odpowiednio do warunkowego zwolnienia.

Art. 95. § 1. Sąd odwołuje warunkowe zwolnienie, jeżeli zwolniony w okresie próby popełnił podobne przestępstwo umyślne, za które orzeczono prawomocnie karę pozbawienia wolności.

§ 2. Sąd może odwołać warunkowe zwolnienie, jeżeli zwolniony w okresie próby rażąco narusza porządek prawny, w szczególności gdy popełnił przestępstwo inne niż wymienione w § 1, albo gdy uchyła się od wykonania nałożonych obowiązków lub od dozoru.

Art. 96. W razie odwołania warunkowego zwolnienia nie zalicza się na poczet kary okresu spędzonego na wolności; nie można również ponownie warunkowo zwolnić skazanego od odbycia reszty kary pozbawienia wolności, której odwołanie dotyczyło.

Art. 97. Jeżeli w okresie próby i w ciągu dalszych 6 miesięcy nie odwołano warunkowego zwolnienia, karę uważa się za odbytą z chwilą warunkowego zwolnienia.

Art. 98. § 1. Jeżeli osobę określoną w art. 60 warunkowo zwolniono, nie wykonuje się orzeczonego w stosunku do niej nadzoru ochronnego, natomiast oddanie jej pod dozór jest obowiązkowe.

§ 2. Jeżeli warunkowego zwolnienia nie odwołano, orzeczenie o nadzorze ochronnym traci moc,

Rozdział XIII.

Srodki zabezpieczające.

Art. 99. Jeżeli uznano, że sprawca dopuścił się czynu zabronionego w stanie niepoczytalności określonej w art. 25 § 1, a jego pozostawanie na wolności grozi poważnym niebezpieczeństwem dla porządku prawnego, sąd orzeka umieszczenie sprawcy w szpitalu psychiatrycznym albo w innym odpowiednim zakładzie.

Art. 100. § 1. Jeżeli nastąpiło skazanie za przestępstwo popełnione w stanie ograniczonej poczytalności określonej w art. 25 § 2, a pozostawanie sprawcy na wolności grozi poważnym niebezpieczeństwem dla porządku prawnego, sąd może orzec jego umieszczenie w szpitalu psychiatrycznym albo w innym odpowiednim zakładzie.

§ 2. W razie skazania na karę pozbawienia wolności albo na karę ograniczenia wolności wykonanie kary następuje po zwolnieniu sprawcy z zakładu; skazanego na karę pozbawienia wolności sąd może warunkowo zwolnić na zasadach określonych w art. 90—98, przy czym zwolnienie może nastąpić w każdym czasie bez ograniczeń wynikających z art. 91 § 1, natomiast oddanie pod dozór jest obowiązkowe.

§ 3. Sąd rozstrzyga przed zwolnieniem z zakładu, czy orzeczoną karę pozbawienia wolności należy wykonać.

Art. 101. W wypadkach przewidzianych w art. 99 i 100 czasu pobytu w zakładzie nie określa się z góry; sąd orzeka zwolnienie sprawcy, jeżeli jego dalsze pozostawanie w zakładzie nie jest konieczne.

Art. 102. § 1. Jeżeli nastąpiło skazanie za przestępstwo popełnione w związku z nalogowym używaniem alkoholu lub innego środka odurzającego, sąd może orzec umieszczenie sprawcy przed odbyciem kary w zakładzie leczenia odwykowego.

§ 2. Czasu pobytu w zakładzie nie określa się z góry, nie może on jednak być krótszy niż 6 miesięcy i dłuższy niż 2 lata; o zwolnieniu z zakładu rozstrzyga sąd na podstawie wyników leczenia.

§ 3. Przepis art. 100 § 3 stosuje się odpowiednio.

Art. 103. § 1. Jeżeli uznano, że sprawca dopuścił się czynu zabronionego w stanie niepoczytalności określonej w art. 25 § 1, sąd może zastosować przewidziane w art. 41—43 i 48 pozbawienie praw, zakaz lub przepadek tytułem środka zabezpieczającego.

§ 2. Pozbawienie praw lub zakaz orzeka się bez określenia terminu; sąd orzeka o przywróceniu praw lub o uchyleniu zakazu, jeżeli ustały przyczyny orzeczenia tego środka.

Art. 104. Jeżeli społeczne niebezpieczeństwo czynu jest znikome, a także w razie warunkowego umorzenia postępowania albo stwierdzenia, że zachodzi okoliczność wyłączająca ukaranie sprawcy czynu zabronionego, jak również w innych wypadkach wskazanych w ustawie, sąd może zastosować przewidziany w art. 48 przepadek tytułem środka zabezpieczającego.

Rozdział XIV.

Przedawnienie.

Art. 105. § 1. Karalność przestępstwa ustaje, jeżeli od czasu jego popełnienia upłynęło lat:

- 1) 20 — gdy czyn stanowi zbrodnię,
- 2) 10 — gdy czyn stanowi występki zagrożony karą pozbawienia wolności przekraczającą lat 5,
- 3) 5 — gdy chodzi o pozostałe występki.

§ 2. Karalność przestępstwa ściganego z oskarżenia prywatnego ustaje z upływem 3 miesięcy od czasu, gdy pokrzywdzony dowiedział się o osobie sprawcy przestępstwa, nie później jednak niż z upływem 5 lat od czasu jego popełnienia.

§ 3. W wypadkach przewidzianych w § 1 i 2, jeżeli dokonanie zależy od nastąpienia określonego w ustawie skutku, czas popełnienia przestępstwa ustala się według czasu, gdy skutek nastąpił.

Art. 106. Jeżeli w okresie przewidzianym w art. 105 wszczęto postępowanie, karalność przestępstwa ustaje z upływem 5 lat od zakończenia tego okresu.

Art. 107. Nie można wykonać kary, jeżeli od uprawnienia się wyroku skazującego upłynęło lat:

- 1) 25 — w razie skazania na karę pozbawienia wolności na czas powyżej lat 5 albo na karę surowszą,
- 2) 15 — w razie skazania na karę pozbawienia wolności do lat 5,
- 3) 10 — w razie skazania na inną karę.

Art. 108. Przedawnienie nie biegnie, jeżeli przepis ustawy nie pozwala na wszczęcie lub dalsze prowadzenie postępowania karnego; nie dotyczy to jednak braku wniosku albo oskarżenia prywatnego.

Art. 109. Przepisów o przedawnieniu nie stosuje się do zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości.

Rozdział XV.

Zatarcie skazania.

Art. 110. Z chwilą zatarcia skazania uważa się je za niebyłe; wpis o skazaniu usuwa się z rejestru skazanych.

Art. 111. § 1. Zatarcie skazania następuje z mocy prawa z upływem 10 lat od wykonania lub darowania kary pozbawienia wolności albo od przedawnienia jej wykonania.

§ 2. Sąd może na wniosek skazanego zarządzić zatarcie skazania już po upływie 5 lat, jeżeli skazany w tym czasie przestrzegał porządku prawnego, a wymierzona kara pozbawienia wolności nie przekraczała 2 lat.

§ 3. W razie skazania na karę ograniczenia wolności, na grzywnę albo na karę dodatkową w myśl art. 55 lub 56, zatarcie skazania następuje z mocy prawa z upływem 5 lat od wykonania lub darowania kary albo od przedawnienia jej wykonania.

§ 4. Jeżeli orzeczono karę dodatkową, wymienioną w art. 38 pkt 1—4, lub umieszczenie w ośrodku przystosowania społecznego, okres wymagany do zatarcia skazania biegnie od wykonania, darowania lub przedawnienia wykonania zarówno kary zasadniczej, jak i dodatkowej lub też zwolnienia z ośrodka.

Art. 112. Jeżeli sprawcę skazano za dwa lub więcej przestępstw w warunkach, które nie pozwalają na wymierzenie kary łącznej, jak również jeżeli skazany po rozpoczęciu, lecz przed upływem okresu wymaganego do zatarcia skazania ponownie popełnił przestępstwo, za które wymierzono mu karę pozbawienia wolności, dopuszczalne jest tylko jednoczesne zatarcie wszystkich skazań.

Rozdział XVI.

Odpowiedzialność za przestępstwa popełnione za granicą.

Art. 113. Ustawę karną polską stosuje się do obywateli polskich, którzy popełnili przestępstwo za granicą.

Art. 114. § 1. Ustawę karną polską stosuje się do cudzoziemców, którzy popełnili przestępstwo za granicą, jednakże warunkiem odpowiedzialności jest uznanie takiego czynu za przestępstwo również przez ustawę obowiązującą w miejscu jego popełnienia.

§ 2. Jeżeli zachodzą różnice między tymi ustawami, stosując ustawę polską można uwzględnić te różnice na korzyść sprawcy.

Art. 115. Niezależnie od przepisów obowiązujących w miejscu popełnienia przestępstwa ustawę karną polską stosuje się do cudzoziemców w razie popełnienia:

- 1) przestępstwa przeciwko istotnym interesom politycznym lub gospodarczym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej,
- 2) przestępstwa ściganego na mocy umów międzynarodowych.

Art. 116. Jeżeli czyn popełniony za granicą nie stanowi przestępstwa w miejscu jego popełnienia, ściganie następuje, gdy tak zarządzi Prokurator Generalny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Art. 117. W razie skazania w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej osoby ukaranej za ten sam czyn za granicą, sąd zaliczy na poczet kary wykonaną za granicą całość albo część kary, uwzględniając różnice zachodzące między tymi karami.

Art. 118. Obywatela polskiego nie można wydać innemu państwu.

Art. 119. Cudzoziemca nie można wydać innemu państwu, jeżeli korzysta on z prawa azylu.

Rozdział XVII.

Wyjaśnienie wyrażeń ustawowych.

Art. 120. § 1. Przez czyn zabroniony rozumie się działanie lub zaniechanie o znamionach określonych w ustawie karnej, chociażby nie stanowiło ono przestępstwa ze względu na brak winy.

§ 2. Przez przestępstwa podobne rozumie się przestępstwa skierowane przeciwko temu samemu lub zbliżonemu rodzajowi dobru chronionemu prawem, a także przestępstwa popełnione z takich samych pobudek; przestępstwa popełnione w celu osiągnięcia korzyści majątkowej uważa się za przestępstwa podobne.

§ 3. Korzyść majątkowa obejmuje korzyść zarówno dla siebie, jak i dla kogo innego.

§ 4. Młodościanym jest sprawca, który w chwili orzekania nie ukończył lat 21.

§ 5. Najbliższy jest to małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca faktycznie we wspólnym pożyciu.

§ 6. Mieniem społecznym jest socjalistyczne mienie ogólnonarodowe, mienie spółdzielcze lub mienie innej organizacji ludu pracującego.

§ 7. Cudze mienie jest to zarówno cudze mienie osobiste, jak i indywidualne; jeżeli mienie takie zostało powierzone instytucji państwowej lub społecznej w celu przechowania, przewozu, sprzedaży, przetworzenia lub w innym podobnym celu, korzysta ono z takiej ochrony jak mienie społeczne.

§ 8. Zagarnięcie mienia jest to przysporzenie sobie lub komu innemu korzyści majątkowej przez kradzież, przywłaszczenie albo oszustwo lub inne wyłudzenie; jeżeli zagarnięcia mienia dopuściło się dwóch lub więcej sprawców w porozumieniu, sąd przyjmuje za podstawę oceny prawnej czynu ogólną wartość zagarniętego mienia.

§ 9. Przez mienie znacznej wartości rozumie się mienie o wartości przekraczającej 100.000 złotych, a przez mienie wielkiej wartości rozumie się mienie o wartości przekraczającej 200.000 złotych.

§ 10. Groźba bezprawna jest to zarówno groźba, o której mowa w art. 166, jak i groźba spowodowania postępowania karnego lub rozgłoszenia wiadomości uwłaczającej czci

zagrożonego lub jego najbliższych; nie stanowi groźby zapowiedź spowodowania postępowania karnego, jeżeli ma ona jedynie na celu ochronę prawa naruszonego przestępstwem.

§ 11. Funkcjonariusz publiczny jest to:

- osoba będąca pracownikiem administracji państwowej, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe;
- sędzia, ławnik ludowy, prokurator;
- osoba zajmująca kierownicze stanowisko lub pełniąca funkcje związane ze szczególną odpowiedzialnością w innej państwowej jednostce organizacyjnej, organizacji spółdzielczej lub innej organizacji społecznej ludu pracującego;
- osoba szczególnie odpowiedzialna za ochronę porządku lub bezpieczeństwa publicznego lub też za ochronę mienia społecznego;
- osoba pełniąca czynną służbę wojskową;
- inna osoba korzystająca z mocy przepisu szczególnego z ochrony prawnej, przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych.

Funkcjonariuszem publicznym w rozumieniu tego kodeksu jest również poseł na Sejm oraz radny.

§ 12. Instytucją państwową lub społeczną jest również przedsiębiorstwo, w którym państwo jest udziałowcem, spółdzielnia, związek spółdzielczy, związek zawodowy, inna organizacja społeczna ludu pracującego oraz jednostka wojskowa.

§ 13. Dokument jest to każdy przedmiot, z którym jest związane określone prawo albo który ze względu na zawartą w nim treść stanowi dowód prawa, stosunku prawnego lub okoliczności mogącej mieć znaczenie prawne.

§ 14. Charakter chuligański mają występkę polegające na umyślnym zamachu na bezpieczeństwo powszechne, na zdrowie, wolność, godność osobistą lub nietykalność człowieka, na organ władzy lub administracji państwowej albo na działalność instytucji państwowej lub społecznej, na porządek publiczny, albo na umyślnym niszczeniu lub uszkodzeniu mienia, jeżeli sprawca działał publicznie oraz w rozumieniu powszechnym bez powodu lub z oczywiście blagiego powodu, okazując przez to rażące lekceważenie podstawowych zasad porządku prawnego.

§ 15. Tajemnica państwowa jest to wiadomość, której ujawnienie osobom nieuprawnionym może narazić na szkodę bezpieczeństwo lub inny ważny interes polityczny lub gospodarczy Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

§ 16. Tajemnica służbowa jest to wiadomość, z którą pracownik zapoznał się w związku ze swoją pracą w instytucji państwowej lub społecznej, a której ujawnienie osobom nieuprawnionym może narazić na szkodę społecznie uzasadniony interes.

Rozdział XVIII.

Stosunek do ustaw szczególnych.

Art. 121. Przepisy części ogólnej tego kodeksu stosuje się do przestępstw przewidzianych w innych ustawach, jeżeli ustawy te nie zawierają przepisów odmiennych.

CZĘŚĆ SZCZEGÓLNA

Rozdział XIX.

Przestępstwa przeciwko podstawowym interesom politycznym i gospodarczym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Art. 122. Obywatel polski, który uczestniczy w działalności obcego państwa lub zagranicznej organizacji mającej na celu pozbawienie niepodległości, oderwanie części tery-

torium, obalenie przemocą ustroju lub osłabienie mocy obronnej Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej albo działając na rzecz obcego wywiadu godzi w podstawy bezpieczeństwa lub obronności Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej,

popelnia zdradę Ojczyzny i podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 10 albo karze śmierci.

Art. 123. Kto, mając na celu pozbawienie niepodległości, oderwanie części terytorium, obalenie przemocą ustroju lub osłabienie mocy obronnej Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, podejmuje w porozumieniu z innymi osobami działalność zmierzającą do urzeczywistnienia tego celu, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze śmierci.

Art. 124. § 1. Kto bierze udział w obcym wywiadzie lub działając na rzecz tego wywiadu udziela mu wiadomości,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze śmierci, a jeżeli sprawca działalność tę organizował lub nią kierował — kara pozbawienia wolności nie może być niższa od lat 8.

§ 2. Kto zbiera lub przechowuje wiadomości w celu ich udzielenia obcemu wywiadowi albo podejmuje się działalności na rzecz obcego wywiadu,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

§ 3. Nie podlega karze za przestępstwo określone w § 2, kto dobrowolnie poniechał dalszej działalności i zawiadomił organ powołany do ścigania przestępstw o wszystkich istotnych okolicznościach popełnionego czynu.

Art. 125. Jeżeli sprawca przestępstwa określonego w art. 122, 123 lub 124 § 1 dobrowolnie poniechał dalszej działalności i ujawnił wobec organu powołanego do ścigania przestępstw wszystkie istotne okoliczności popełnionego czynu, sąd zamiast kary przewidzianej w tych przepisach wymierza karę pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art. 126. § 1. Kto w celu wrogim Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej dopuszcza się gwałtownego zamachu na życie funkcjonariusza publicznego lub działacza politycznego, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 10 albo karze śmierci.

§ 2. Kto w tym samym celu dopuszcza się gwałtownego zamachu na zdrowie osoby wymienionej w § 1 lub pozbawia ją wolności,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Art. 127. Kto w celu osłabienia władzy ludowej, wywołania zaburzeń lub nastrojów powszechnego niezadowolenia albo poważnych zakłóceń w funkcjonowaniu gospodarki narodowej:

- 1) niszczy, uszkadza lub czyni niezdatnymi do użytku zakłady lub urządzenia albo inne mienie o poważnym znaczeniu dla Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej;
  - 2) uniemożliwia lub utrudnia prawidłowe funkcjonowanie zakładów, urządzeń albo instytucji o poważnym znaczeniu dla Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej,
- podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze śmierci.

Art. 128. § 1. Kto czyni przygotowania do zbrodni określonej w art. 122, 123, 124 § 1 lub 2, w art. 126 § 1 lub w art. 127,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Nie podlega karze, kto dobrowolnie odstąpił od przygotowania i zawiadomił organ powołany do ścigania przestępstw o wszystkich istotnych okolicznościach popełnionego czynu.

§ 3. W razie usiłowania zbrodni określonej w art. 122, 123, 124 § 1 lub 2, w art. 126 § 1 lub w art. 127, przepisy art. 13 stosuje się tylko wtedy, gdy sprawca ponadto zawiadomił organ powołany do ścigania przestępstw o wszystkich istotnych okolicznościach popełnionego czynu.

Art. 129. Przepisy art. 123—128 stosuje się odpowiednio, gdy czyn popełniono na szkodę państwa sprzymierzonego.

Art. 130. § 1. Kto, będąc upoważniony do występowania w imieniu polskiej instytucji państwowej lub społecznej w stosunkach z rządem obcego państwa, zagraniczną organizacją lub przedsiębiorstwem, wyrządza szkodę interesom politycznym lub gospodarczym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

§ 2. Kto, pełniąc funkcję związaną ze szczególną odpowiedzialnością i przebywając za granicą, naraża na szkodę interesy, o których mowa w § 1,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Art. 131. § 1. Kto wprowadza w błąd polski organ państwowy przez udzielenie mu fałszywych wiadomości albo przez dostarczenie podrobionych lub przerobionych dokumentów lub też innych przedmiotów mających znaczenie dla bezpieczeństwa Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto, oddając usługi polskiemu organowi państwowemu, wprowadza go w błąd przez zatajenie przed nim takiej okoliczności z działalności swej w stosunku do rządu państwa obcego, która ma znaczenie dla bezpieczeństwa Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Art. 132. Obywatel polski, który wchodzi w porozumienie z osobą działającą na rzecz obcej organizacji w celu działania na szkodę interesów politycznych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Art. 133. Kto publicznie nawołuje do czynów skierowanych przeciwko jedności sojuszniczej Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z państwem sprzymierzonym albo takie czyny publicznie pochwala,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art. 134. § 1. Kto, wyzyskując działalność jednostki gospodarki uspołecznionej, w porozumieniu z innymi osobami zagarnia mienie wielkiej wartości na szkodę takiej jednostki, nabywców lub dostawców i powoduje przez to poważne zakłócenia w funkcjonowaniu gospodarki narodowej, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 8 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

§ 2. Sprawcy, który działalność przestępną określoną w § 1 organizował lub nią kierował, sąd może wymierzyć karę śmierci.

Art. 135. § 1. Kto w porozumieniu z innymi osobami, bez wymaganego zezwolenia albo wbrew jego warunkom nabywa, zbywa lub wywozi za granicę wartości dewizowe w wielkich ilościach, narażając przez to interesy gospodarcze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej na wielką szkodę,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 8 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto w porozumieniu z innymi osobami, uchylając się od powinności celnej albo

wprowadzając w błąd organ państwowy lub zatajając rzeczywisty stan rzeczy, wprowadza z zagranicy na polski obszar celny lub wyprowadza z tego obszaru za granicę towar przeznaczony do transakcji handlowej w wielkich rozmiarach i przez to naraża interesy gospodarcze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej na wielką szkodę.

§ 3. W razie skazania za przestępstwo określone w § 1 lub 2 sąd orzeka przepadek przedmiotów przestępstwa, a gdy nie są własnością sprawcy, sąd może orzec ich przepadek.

Rozdział XX.

Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu oraz bezpieczeństwu w ruchu lądowym, wodnym i powietrznym.

Art. 136. § 1. Kto spowoduje zdarzenie, które zagraża życiu lub zdrowiu ludzi albo mieniu w znacznych rozmiarach, mające postać:

- 1) katastrofy w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym,
- 2) zaważenia się budowli, zalewu albo obsunięcia się ziemi, skał lub śniegu,
- 3) eksplozji materiałów wybuchowych lub łatwopalnych albo innego gwałtownego wyzwolenia energii, rozpowszczenia się substancji trujących, duszących lub parzących albo promieniowania radioaktywnego,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 8.

Art. 137. § 1. Kto spowoduje bezpośrednio niebezpieczeństwo zdarzenia wymienionego w art. 136 § 1, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 138. § 1. Kto spowoduje pożar, który zagraża życiu lub zdrowiu ludzi albo mieniu w znacznych rozmiarach, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 8.

Art. 139. § 1. Kto spowoduje, w szczególności przez rażąco naruszenie przepisów przeciwpożarowych, bezpośrednio niebezpieczeństwo pożaru określonego w art. 138 § 1, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 140. § 1. Kto spowoduje niebezpieczeństwo powszechne dla życia lub zdrowia ludzkiego albo dla mienia w znacznych rozmiarach:

- 1) powodując zagrożenie epidemiologiczne lub szerzenie się choroby zakaźnej albo zarazy zwierzęcej lub roślinnej;
- 2) powodując zanieczyszczenie wody, powietrza lub ziemi;
- 3) wyrabiając lub wprowadzając do obrotu szkodliwe dla zdrowia środki spożywcze lub inne artykuły powszechnego użytku lub też nie odpowiadające obowiązującym warunkom jakości środki farmaceutyczne;
- 4) powodując uszkodzenie lub unieruchomienie urządzeń użyteczności publicznej, jako to urządzeń dostarczających wody, światła, ciepła, gazu lub energii albo urządzeń ochronnych w kopalniach lub w zakładach przemysłowych;
- 5) działając w inny sposób w okolicznościach szczególnie niebezpiecznych, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 10,

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Art. 141. W wypadkach określonych w art. 136—140 sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary albo odstąpić od jej wymierzenia, jeżeli sprawca własnym działaniem w całości albo w części odwrócił grożące niebezpieczeństwo.

Art. 142. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w art. 136 § 1, w art. 137 § 1, w art. 138 § 1, w art. 139 § 1 lub w art. 140 § 1,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Art. 143. Kto bez wymaganego zezwolenia wyrabia, gromadzi lub przechowuje materiały lub przyrządy wybuchowe albo inne przedmioty mogące spowodować niebezpieczeństwo powszechne dla życia lub zdrowia ludzkiego albo dla mienia w znacznych rozmiarach,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Art. 144. Kto przeszkadza działaniu mającemu na celu zapobieżenie niebezpieczeństwu powszechnemu dla życia lub zdrowia ludzkiego lub dla mienia w znacznych rozmiarach albo wbrew szczególnemu obowiązkowi nie przedsięwzięcie takiego działania,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Art. 145. § 1. Kto, naruszając, chociażby nieumyślnie, zasady bezpieczeństwa w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym, powoduje nieumyślnie uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia innej osoby albo poważną szkodę w mieniu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli następstwem naruszenia zasad bezpieczeństwa ruchu jest śmierć, ciężkie uszkodzenie ciała lub ciężki rozstrój zdrowia innej osoby, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 3. Jeżeli sprawca w stanie nietrzeźwości prowadząc pojazd mechaniczny dopuszcza się przestępstwa określonego w § 1 lub 2,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art. 146. Kto wbrew szczególnemu obowiązkowi dopuszcza do ruchu pojazd mechaniczny w stanie bezpośrednio zagrażającym bezpieczeństwu w ruchu albo dopuszcza do prowadzenia pojazdu mechanicznego przez osobę znajdującą się w stanie nietrzeźwości lub nie mającą wymaganych uprawnień,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny.

Art. 147. § 1. Kto w stanie nietrzeźwości pełni czynności związane bezpośrednio z zapewnieniem bezpieczeństwa ruchu pojazdów,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto w stanie nietrzeźwości podejmuje inne niż wymienione w § 1 czynności zawodowe, których pełnienie w takim stanie może narazić na bezpośrednie niebezpieczeństwo życie lub zdrowie ludzkie albo mienie w znacznych rozmiarach.

Rozdział XXI.

Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu.

Art. 148. § 1. Kto zabija człowieka, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 8 albo karze śmierci.

§ 2. Kto zabija człowieka pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami,
podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art. 149. Matka, która zabija dziecko w okresie porodu pod wpływem jego przebiegu,
podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Art. 150. Kto zabija człowieka na jego żądanie i pod wpływem współczucia dla niego,
podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Art. 151. Kto namową lub przez udzielenie pomocy doprowadza człowieka do targnięcia się na własne życie,
podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Art. 152. Kto nieumyślnie powoduje śmierć człowieka,
podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Art. 153. Kto przemocą wywołuje poronienie u kobiety ciężarnej albo w inny sposób bez jej zgody przerywa ciążę lub doprowadza ją do tego przemocą, groźbą bezprawną albo podstępem,
podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Art. 154. § 1. Kto za zgodą kobiety ciężarnej, lecz wbrew przepisom ustawy, wykonuje zabieg przerywania ciąży,
podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto udziela pomocy kobiecie ciężarnej w wykonaniu zabiegu przerywania ciąży wbrew przepisom ustawy.

Art. 155. § 1. Kto:

- 1) pozbawia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia albo
- 2) powoduje inne ciężkie kalectwo, ciężką chorobę nieuleczalną lub długotrwałą, chorobę zazwyczaj zagrażającą życiu, trwałą chorobę psychiczną, trwałą całkowitą lub znaczną niezdolność do pracy w zawodzie albo trwałe poważne zespocenie lub zniekształcenie ciała,
podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Jeżeli sprawca nieumyślnie powoduje ciężkie uszkodzenie ciała lub ciężki rozstrój zdrowia,
podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 156. § 1. Kto powoduje inne niż określone w art. 155 uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia człowieka,
podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 nie spowodował naruszenia czynności narządu ciała na czas powyżej siedmiu dni, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 3. Jeżeli sprawca nieumyślnie powoduje uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny.

§ 4. Ściganie czynu określonego w § 2 oraz czynu określonego w § 3, jeżeli naruszenie czynności narządu ciała nie trwało dłużej niż siedem dni, odbywa się z oskarżenia prywatnego.

Art. 157. § 1. Jeżeli następstwem czynu określonego w art. 153, 154 § 1 lub w art. 156 § 1 jest śmierć człowieka, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Jeżeli następstwem czynu określonego w art. 155 § 1 jest śmierć człowieka, sprawca
podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 2.

Art. 158. § 1. Kto bierze udział w bójce lub pobiciu, w których naraża się człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia, ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli następstwem bójki lub pobicia jest ciężkie uszkodzenie ciała lub ciężki rozstrój zdrowia, sprawca
podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 3. Jeżeli następstwem bójki lub pobicia jest śmierć człowieka, sprawca
podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od roku.

Art. 159. Kto, biorąc udział w bójce lub pobiciu człowieka, używa broni palnej, noża lub innego niebezpiecznego narzędzia,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Art. 160. § 1. Kto naraża człowieka na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia, ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca ma obowiązek troszczenia się o osobę narazoną na niebezpieczeństwo,
podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 3. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 lub 2 działa nieumyślnie,
podlega karze pozbawienia wolności do roku, ograniczenia wolności albo grzywny.

Art. 161. Kto, nie będąc do tego uprawniony, udziela innej osobie środka odurzającego albo nakłania do zażywania takiego środka,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.

Art. 162. § 1. Kto, będąc dotknięty chorobą weneryczną, naraża inną osobę na zarażenie tą chorobą,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca jest osobą pozostającą z pokrzywdzonym we wspólnym pożyciu, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Art. 163. § 1. Kto osobę, względem której ma obowiązek troszczenia się, pozostawia w położeniu groźącym bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia, ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie,

podlega karze pozbawienia wolności do roku, ograniczenia wolności albo grzywny.

Art. 164. § 1. Kto człowiekowi znajdującemu się w położeniu groźącym bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia, ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia nie udziela pomocy, mogąc jej udzielić bez narażenia siebie lub innej osoby na niebezpieczeństwo utraty życia lub poważnego uszczerbku na zdrowiu,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Nie podlega karze, kto nie udziela pomocy, do której jest konieczne poddanie się zabiegowi lekarskiemu, albo w warunkach, w których możliwa jest natychmiastowa pomoc ze strony instytucji lub osoby do tego bardziej powołanej.

Rozdział XXII.

Przestępstwa przeciwko wolności.

Art. 165. § 1. Kto pozbawia człowieka wolności, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli pozbawienie wolności trwało dłużej niż czternaście dni lub łączyło się ze szczególnym udręczeniem albo w innych szczególnie ciężkich wypadkach, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art. 166. Kto grozi innej osobie popełnieniem przestępstwa na jej szkodę lub szkodę najbliższych, jeżeli groźba wzbudza w zagrożonym uzasadnioną obawę, że będzie spełniona,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny.

Art. 167. § 1. Kto używa przemocy lub groźby bezprawnej w celu zmuszenia innej osoby do określonego zachowania się,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny.

§ 2. Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Art. 168. § 1. Kto przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza inną osobę do poddania się czynowi nierządному lub do wykonania takiego czynu,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Jeżeli sprawca działa ze szczególnym okrucieństwem albo dopuszcza się zgwałcenia działając wspólnie z innymi osobami,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 3. Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Art. 169. Kto dopuszcza się czynu nierządnego z osobą pozbawioną całkowicie lub w znacznym stopniu zdolności rozpoznania znaczenia czynu lub kierowania swym postępowaniem,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art. 170. § 1. Kto przez nadużycie stosunku zależności lub wyzyskanie krytycznego położenia doprowadza inną osobę do poddania się czynowi nierządному lub do wykonania takiego czynu,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Art. 171. § 1. Kto wdziera się do cudzego domu, mieszkania, lokalu, pomieszczenia albo ogrodzonej działki gruntu związanej z ich użytkowaniem lub służącej za miejsce pobytu albo wbrew żądaniu osoby uprawnionej miejsca takiego nie opuszcza,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny.

§ 2. Ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego.

Art. 172. § 1. Kto bez uprawnienia otwiera zamknięte pismo dla niego nie przeznaczone albo ukrywa lub niszczy cudzą korespondencję, zanim adresat się z nią zapoznał, albo przyłącza się do przewodu służącego do podawania wiadomości, albo podstępnie uzyskuje nie przeznaczoną dla niego wiadomość nadaną przy użyciu środków telekomunikacji,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto tak uzyskaną wiadomość przekazuje.

§ 3. Ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego, chyba że czyn dotyczy korespondencji lub wiadomości przeznaczonej dla instytucji państwowej lub społecznej.

Rozdział XXIII.

Przestępstwa przeciwko obyczajności.

Art. 173. § 1. Kto rozpowszechnia pisma, druki, fotografie lub inne przedmioty mające charakter pornograficzny,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto w celu rozpowszechnienia takie pisma, druki, fotografie lub przedmioty sporządza, przechowuje, przenosi, przesyła lub przewozi.

Art. 174. § 1. Kto nakłania inną osobę do uprawiania nierządu,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto czerpie korzyści majątkowe z cudzego nierządu albo w celu osiągnięcia korzyści majątkowej ułatwia cudzy nierząd.

Art. 175. Kto dopuszcza się obcowania płciowego z krewnym w linii prostej, bratem lub siostrą albo z osobą pozostającą w stosunku przysposobienia,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Art. 176. Kto dopuszcza się czynu lubieżnego względem osoby poniżej lat 15,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art. 177. Kto dopuszcza się czynu nierządnego w obecności osoby poniżej lat 15 albo publicznie,

podlega karze pozbawienia wolności do roku, ograniczenia wolności albo grzywny.

Rozdział XXIV.

Przestępstwa przeciwko czci i nietykalności cielesnej.

Art. 178. § 1. Kto pomawia inną osobę, grupę osób lub instytucję o takie postępowanie lub właściwości, które mogą poniżyć je w opinii publicznej lub narazić na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska, zawodu lub rodzaju działalności,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny.

§ 2. Kto podnosi lub rozgłasza nieprawdziwy zarzut o postępowaniu lub właściwościach innej osoby, grupy osób lub instytucji w celu poniżenia ich w opinii publicznej lub narażenia na utratę zaufania potrzebnego dla danego stanowiska, zawodu lub rodzaju działalności,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 3. W razie skazania za przestępstwo określone w § 1 lub 2 sąd może orzec na rzecz pokrzywdzonego albo na rzecz Polskiego Czerwonego Krzyża lub na inny cel społeczny wskazany przez sąd nawiązkę w wysokości od 500 do 5.000 złotych.

§ 4. Ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego.

Art. 179. § 1. Nie ma przestępstwa określonego w art. 178 § 1, jeżeli zarzut uczyniony niepublicznie jest prawdziwy albo sprawca działa w przeświadczeniu opartym na uzasadnionych podstawach, że zarzut jest prawdziwy.

§ 2. Nie ma przestępstwa określonego w art. 178 § 1, jeżeli:

1) zarzut uczyniony publicznie jest prawdziwy, a sprawca działa w obronie społecznie uzasadnionego interesu lub w przeświadczeniu opartym na uzasadnionych podstawach, że takiego interesu broni, albo

2) sprawca czyniąc zarzut publicznie działa w przeświadczeniu opartym na uzasadnionych podstawach, że zarzut jest prawdziwy i że broni społecznie uzasadnionego interesu.

§ 3. Brak przestępstwa wynikający z przyczyn określonych w § 1 lub 2 nie wyłącza odpowiedzialności sprawcy za zniewagę ze względu na formę podniesienia lub rozgłoszenia zarzutu.

Art. 180. Na wniosek pokrzywdzonego sąd może zarządzić ogłoszenie wyroku skazującego albo orzeczenia, wydanego na podstawie art. 179 § 2, w zakładzie pracy oskarżonego lub pokrzywdzonego, w czasopiśmie lub w inny stosowny sposób.

Art. 181. § 1. Kto znieważa inną osobę w jej obecności albo choćby pod jej nieobecność, lecz publicznie lub w zamiarze, aby zniewaga do osoby tej dotarła, podlega karze pozbawienia wolności do roku, ograniczenia wolności albo grzywny.

§ 2. Jeżeli zniewagę wywołało wyzywające zachowanie się znieważonego albo jeżeli znieważony odpowiedział naruszeniem nietykalności cielesnej lub zniewagą wzajemną, sąd może odstąpić od wymierzenia kary.

§ 3. Ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego.

Art. 182. § 1. Kto uderza człowieka lub w inny sposób narusza jego nietykalność cielesną, nie pozostawiając lub pozostawiając tylko nieznaczne ślady na ciele, podlega karze pozbawienia wolności do roku, ograniczenia wolności albo grzywny.

§ 2. Jeżeli czyn wywołało wyzywające zachowanie się pokrzywdzonego albo jeżeli pokrzywdzony odpowiedział czynem tego samego rodzaju, sąd może odstąpić od wymierzenia kary.

§ 3. Ściganie odbywa się z oskarżenia prywatnego.

Rozdział XXV.

Przestępstwa przeciwko rodzinie, opiece i młodzieży.

Art. 183. § 1. Kto zawiera małżeństwo, pomimo że pozostaje w związku małżeńskim, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto zawiera małżeństwo z osobą, która pozostaje w związku małżeńskim.

Art. 184. § 1. Kto znęca się fizycznie lub moralnie nad członkiem swojej rodziny lub nad inną osobą pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy albo nad małoletnim lub osobą bezradną, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli następstwem czynu jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art. 185. Kto rozpija małoletniego, dostarczając mu napojów alkoholowych, ułatwiając mu ich spożywanie lub nakłaniając go do spożywania takich napojów, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 186. § 1. Kto uparczywie uchyla się od wykonania ciążącego na nim z mocy ustawy obowiązku łożenia na utrzymanie dziecka, rodziców lub innej osoby najbliższej i przez to naraża ją na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto dopuszcza się czynu określonego w § 1 względem osoby, co do której obowiązek łożenia na utrzymanie stwierdzono prawomocnym lub podlegającym wykonaniu orzeczeniem sądu.

§ 3. Ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego, organu opieki społecznej lub organizacji społecznej.

Art. 187. § 1. Kto wbrew obowiązkowi troszczenia się o osobę poniżej lat 15 albo o osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny osobę tę porzuca, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli następstwem czynu jest śmierć osoby, o której mowa w § 1, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art. 188. Kto wbrew woli osoby powołanej do opieki lub nadzoru uprowadza lub zatrzymuje małoletniego albo osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Rozdział XXVI.

Przestępstwa przeciwko wyborom.

Art. 189. § 1. Kto przemocą, groźbą bezprawną, podstępem lub nadużywając stosunku zależności przeszkadza w swobodnym wykonywaniu praw wyborczych lub w wykonywaniu innej czynności w postępowaniu wyborczym do Sejmu lub do rady narodowej albo fałszuje wyniki takiego głosowania,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. Kto, naruszając przepisy o tajności głosowania w wyborach do Sejmu lub rady narodowej, zapoznaje się wbrew woli wyborcy z treścią jego głosu,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny.

Rozdział XXVII.

Przestępstwa przeciwko prawom pracownika.

Art. 190. Kto, będąc w zakładzie pracy odpowiedzialny za sprawy związane z zatrudnieniem, złośliwie lub uporczywie narusza prawa pracownika wynikające ze stosunku pracy lub z przepisów o ubezpieczeniu społecznym i przez to naraża pracownika na poważną szkodę,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 191. § 1. Kto, będąc w zakładzie pracy odpowiedzialny za bezpieczeństwo i higienę pracy, nie dopełnia wynikającego stąd obowiązku i przez to naraża pracownika na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia, ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny.

Rozdział XXVIII.

Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania.

Art. 192. Kto ogranicza obywatela w jego prawach ze względu na jego bezwyznaniowość lub przynależność wyznaniową,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.

Art. 193. § 1. Kto publicznie lży, wyszydza lub poniża grupę ludności lub poszczególną osobę z powodu jej bezwyznaniowości lub przynależności wyznaniowej, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Kto dopuszcza się czynnej napaści na człowieka z powodu określonego w § 1, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Art. 194. Kto przy wykonywaniu obrzędów lub innych funkcji religijnych nadużywa wolności sumienia i wyznania na szkodę interesów Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art. 195. Kto, wykorzystując cudze wierzenia religijne lub cudzą łatwowierność w sprawach wiary, wprowadza w błąd inne osoby i powoduje zbiegowisko lub inne zakłócenie porządku publicznego, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Art. 196. Kto zmusza inną osobę do podjęcia czynności religijnej lub do udziału w obrzędzie religijnym albo do powstrzymania się od takiej czynności lub obrzędu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.

Art. 197. § 1. Kto złośliwie przeszkadza pogrzebowi, uroczystościom lub obrzędowi żałobnym albo znieważa zwłoki, prochy ludzkie lub miejsce spoczynku zmarłego, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli czyn polega na ograbieniu zwłok albo grobu lub innego miejsca spoczynku zmarłego, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art. 198. Kto obraża uczucia religijne innych osób, znieważając publicznie przedmiot czci religijnej lub miejsce przeznaczone do publicznego wykonywania obrzędów religijnych, podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny.

Rozdział XXIX.

Przestępstwa przeciwko mieniu.

Art. 199. § 1. Kto zagarnia mienie społeczne, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi sprawca podlega karze pozbawienia wolności do roku, ograniczenia wolności albo grzywny.

Art. 200. § 1. Kto, zarządzając mieniem społecznym albo będąc odpowiedzialny za jego ochronę lub za nadzór nad nim w związku z zajmowanym stanowiskiem lub pełnioną funkcją, zagarnia to mienie, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.

Art. 201. Kto zagarnia mienie społeczne znacznej wartości, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

Art. 202. § 1. Kto, wyzyskując działalność jednostki gospodarki uspołecznionej, w porozumieniu z innymi osobami zagarnia mienie na szkodę takiej jednostki, nabywców lub dostawców, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Jeżeli sprawca zagarnia mienie znacznej wartości, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

Art. 203. § 1. Kto zabiera w celu przywłaszczenia cudze mienie ruchome, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi sprawca podlega karze pozbawienia wolności do roku, ograniczenia wolności albo grzywny.

§ 3. Jeżeli kradzież popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Art. 204. § 1. Kto przywłaszcza sobie cudze mienie ruchome,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Kto przywłaszcza sobie powierzone mu mienie, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 3. W wypadku mniejszej wagi sprawca podlega karze pozbawienia wolności do roku, ograniczenia wolności albo grzywny.

§ 4. Jeżeli przywłaszczenie popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Art. 205. § 1. Kto w celu osiągnięcia korzyści majątkowej doprowadza inną osobę do niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem za pomocą wprowadzenia w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi sprawca podlega karze pozbawienia wolności do roku, ograniczenia wolności albo grzywny.

§ 3. Jeżeli oszustwo popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Art. 206. Kto, będąc obowiązany do zajmowania się sprawami majątkowymi innej osoby, działa w związku z tym na szkodę jej interesów majątkowych, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Art. 207. Kto, wyzyskując przymusowe położenie innej osoby, zawiera z nią umowę nakładającą na nią obowiązek świadczenia oczywiście niewspółmiernego ze świadczeniem wzajemnym, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Art. 208. Kto kradnie w sposób szczególnie zuchwały lub z włamaniem, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art. 209. Kto bezpośrednio po dokonaniu kradzieży używa gwałtu na osobie albo grozi jego natychmiastowym użyciem, aby utrzymać się w posiadaniu zabranego mienia, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art. 210. § 1. Kto zabiera w celu przywłaszczenia mienie, używając lub grożąc natychmiastowym użyciem gwałtu na osobie albo doprowadzając człowieka do stanu nieprzytomności lub bezbronności, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca rozboju posługuje się bronią palną lub innym niebezpiecznym narzędziem albo działa wspólnie z osobą, która posługuje się taką bronią lub takim narzędziem,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze śmierci.

Art. 211. Kto w celu osiągnięcia korzyści majątkowej groźbą zamachu na życie lub zdrowie albo gwałtownego zamachu na mienie zmusza inną osobę do rozporządzenia mieniem,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art. 212. § 1. Kto mienie społeczne albo cudze mienie niszczy, uszkadza lub czyni niezdatnym do użytku,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 został popełniony przez podpalenie, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 3. Jeżeli czyn nie dotyczy mienia społecznego, ściąganie przestępstwa określonego w § 1 następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Art. 213. § 1. Kto w celu przywłaszczenia dopuszcza się wyrębu drzewa w lesie,

podlega odpowiedzialności jak za kradzież.

§ 2. W razie skazania za wyręb drzewa albo za kradzież drzewa wyrąbanego lub powalonego, sąd orzeka na rzecz pokrzywdzonego nawiązkę w wysokości podwójnej wartości drzewa.

Art. 214. § 1. Kto zabiera w celu krótkotrwałego użycia pojazd mechaniczny stanowiący mienie społeczne albo cudze mienie,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca następnie porzuca pojazd w stanie uszkodzonym lub w takich okolicznościach, że zachodzi niebezpieczeństwo utraty lub uszkodzenia pojazdu albo jego części lub zawartości,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.

§ 3. Jeżeli czyn nie dotyczy mienia społecznego, ściąganie przestępstwa określonego w § 1 następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Art. 215. § 1. Kto rzecz uzyskaną za pomocą czynu zabronionego nabywa lub pomaga do jej zbycia albo w celu osiągnięcia korzyści majątkowej tę rzecz przyjmuje lub pomaga do jej ukrycia,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli sprawca uczynił sobie z popełnienia przestępstwa określonego w § 1 stałe źródło dochodu albo dopuszcza się tego przestępstwa w stosunku do mienia społecznego znacznej wartości,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Art. 216. Kto rzecz, o której na podstawie towarzyszących okoliczności powinien i może przypuszczać, że została uzyskana za pomocą czynu zabronionego, nabywa lub pomaga do jej zbycia albo w celu osiągnięcia korzyści majątkowej tę rzecz przyjmuje lub pomaga do jej ukrycia,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny.

Rozdział XXX.

Przestępstwa gospodarcze.

Art. 217. § 1. Kto, pełniąc funkcję w jednostce gospodarki uspołecznionej, nie dopełnia obowiązku lub przekracza swe uprawnienia w zakresie prawidłowego gospodarowania i przez to dopuszcza chociażby nieumyślnie do zniszczenia mienia albo do jego nadmiernego lub niewłaściwego użycia albo powoduje inną poważną szkodę w gospodarce uspołecznionej,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli następstwem czynu jest wielka szkoda, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 8.

§ 3. Nie popełnia przestępstwa określonego w § 1 i 2, kto bądź w celu przysporzenia gospodarce uspołecznionej korzyści, bądź też w celu przeprowadzenia prac naukowo-badawczych albo eksperymentów technicznych lub ekonomicznych działa w granicach ryzyka, które według aktualnego stanu wiedzy jest dopuszczalne, w szczególności gdy prawdopodobieństwo korzyści poważnie przekracza prawdopodobieństwo mogącej wyniknąć szkody.

Art. 218. § 1. Kto, nie dopełniając obowiązku lub przekraczając uprawnienia w zakresie nadzoru nad mieniem społecznym, jego ochrony lub gospodarowania nim, stwarza chociażby nieumyślnie możliwość powstania niedoboru, jeżeli istotny niedobór w mieniu nastąpił,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli niedobór został w całości wyrównany, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.

Art. 219. Kto innej osobie użycza mienia lub dokumentu w celu ukrycia niedoboru w mieniu społecznym i wprowadzenia przez to w błąd organu kontroli,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 220. Kto niszczy, uszkadza lub czyni niezdatnymi do użytku urządzenia techniczne lub utrudnia korzystanie z nich, powodując przez to istotne zakłócenia w produkcji, transporcie lub łączności,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Art. 221. § 1. Kto, będąc zatrudniony w jednostce gospodarki uspołecznionej, zbywa osobie nieuprawnionej w celu odprzedaży z zyskiem towar nie przeznaczony w tej jednostce do bezpośredniej sprzedaży konsumentom,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. Kto, prowadząc przedsiębiorstwo handlu detalicznego lub będąc w nim zatrudniony, zbywa towar w celu odprzedaży z zyskiem,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 3. Karom przewidzianym w § 1 lub 2 podlega także ten, kto zbywa lub nabywa w celu odprzedaży z zyskiem towar, o którym mowa w § 1 lub 2.

§ 4. Jeżeli sprawca uczynił sobie z popełnienia przestępstw określonych w § 1, 2 lub 3 stałe źródło dochodu albo jeżeli dopuścił się przestępstwa w stosunku do mienia znacznej wartości,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art. 222. Kto, nie mając uprawnień handlowych, gromadzi w celu odprzedaży z zyskiem towary w ilościach oczywiście niewspółmiernych do potrzeb własnych jako konsumenta,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 223. § 1. Kto, będąc zatrudniony w jednostce gospodarki uspołecznionej, sprzedaje, nie mając do tego uprawnień, zamiast towaru przeznaczonego do sprzedaży w tej jednostce towar własny lub innej osoby,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Tej samej karze podlega pracownik uspołecznionej przedsiębiorstwa, który, zamiast świadczenia usług w imieniu tego przedsiębiorstwa, korzystając z jego urządzeń wykonuje w znacznym zakresie usługi w celu osiągnięcia korzyści majątkowej.

§ 3. Jeżeli sprawca uczynił sobie z popełnienia przestępstw określonych w § 1 lub 2 stałe źródło dochodu albo jeżeli dopuścił się przestępstwa w stosunku do mienia znacznej wartości,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Art. 224. § 1. Kto, nie będąc do tego uprawniony, skupuje w celu odprzedaży z zyskiem towary nabyte w kraju za obce pieniądze, wpłacone w kraju lub za granicą, albo dokumenty uprawniające do otrzymania takiego towaru,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto odprzedaje z zyskiem towary lub dokumenty określone w § 1.

Art. 225. § 1. Kto przy sprzedaży towaru lub świadczeniu usług oszukuje nabywcę co do ilości, wagi, miary, gatunku, rodzaju lub ceny albo posługuje się nierzetelnym narzędziem pomiarowym,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto przy nabyciu produktów rolnych lub hodowlanych oszukuje dostawcę co do ilości, wagi, miary, gatunku lub ceny albo posługuje się nierzetelnym narzędziem pomiarowym.

Art. 226. W razie skazania za przestępstwo określone w art. 225 § 2, 3 lub 4 lub w art. 225 sąd może orzec zakaz prowadzenia działalności wytwórczej, przetwórczej, handlowej lub usługowej oraz przepadek urządzeń przedsiębiorstwa i towarów stanowiących własność sprawcy.

Rozdział XXXI.

Falszowanie pieniędzy, papierów wartościowych, znaków urzędowych i narzędzi pomiarowych.

Art. 227. § 1. Kto podrabia lub przerabia polski lub obcy pieniądz albo dokument na okaziciela uprawniający do otrzymania sumy pieniężnej lub towarów zbywanych za wartości dewizowe albo z pieniądza lub takiego dokumentu usuwa oznakę umorzenia,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

§ 2. Kto pieniądz lub dokument określony w § 1 puszcza w obieg albo go w tym celu przyjmuje, przechowuje, przewozi, przenośli, przesyła albo pomaga do jego zbycia lub ukrycia,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Kto w celu popełnienia czynu określonego w § 1 lub 2 wchodzi w porozumienie z innymi osobami albo sporządza, nabywa lub przechowuje środki techniczne,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Art. 228. Kto puszcza w obieg podrobiony lub przerobiony pieniądz albo dokument określony w art. 227 § 1, który sam otrzymał jako prawdziwy,

podlega karze pozbawienia wolności do roku, ograniczenia wolności albo grzywny.

Art. 229. § 1. Kto w celu użycia lub puszczenia w obieg podrabia lub przerabia urzędowy znak wartościowy albo ze znaku takiego usuwa oznakę umorzenia,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto urzędowy znak wartościowy podrobiony lub przerobiony albo z usuniętą oznaką umorzenia puszcza w obieg, nabywa lub go używa albo przechowuje w celu puszczenia w obieg.

Art. 230. Kto w celu użycia w obrocie publicznym podrabia lub przerabia znak urzędowy, mający stwierdzić upoważnienie, uiszczenie opłaty skarbowej lub wynik badania, albo w obrocie publicznym używa przedmiotów opatrzonych takimi podrobionymi lub przerobionymi znakami,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 231. Kto podrabia lub przerabia zalegalizowane narzędzie pomiarowe albo takie narzędzie w obrocie publicznym używa lub przechowuje w celu użycia,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 232. § 1. Pieniądze, dokumenty i znaki wartościowe podrobione lub przerobione albo z usuniętą oznaką umorzenia oraz podrobione lub przerobione narzędzia pomiarowe, jak również środki techniczne określone w art. 227 § 3 ulegają przypadkowi, chociażby nie były własnością sprawcy.

§ 2. Podrobione lub przerobione znaki urzędowe określone w art. 230 należy usunąć, chociażby to miało być połączone ze zniszczeniem przedmiotu.

Rozdział XXXII.

Przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych i społecznych.

Art. 233. Kto dopuszcza się czynnej napaści na funkcjonariusza publicznego albo osobę do pomocy mu przybraną, w związku z pełnieniem obowiązków służbowych,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Art. 234. § 1. Kto dopuszcza się czynnej napaści na funkcjonariusza Milicji Obywatelskiej lub innego organu powołanego do ochrony porządku i bezpieczeństwa publicznego, w związku z pełnieniem obowiązków służbowych,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Kto dopuszcza się czynnej napaści, o której mowa w § 1, polegającej na spowodowaniu ciężkiego uszkodzenia ciała lub ciężkiego rozstroju zdrowia,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Art. 235. Kto używa przemocy lub groźby bezprawnej w celu zmuszenia funkcjonariusza publicznego albo osoby do pomocy mu przybranej do zaniechania prawnej czynności służbowej,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 236. Kto znieważa funkcjonariusza publicznego albo osobę do pomocy mu przybraną podczas i w związku z pełnieniem obowiązków służbowych,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny.

Art. 237. Kto znieważa organ państwowy lub organizację polityczną, związek zawodowy, stowarzyszenie wyższej użyteczności publicznej lub inną organizację społeczną o znaczeniu ogólnopaństwowym w miejscu ich zajęć albo publicznie,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny.

Art. 238. Kto, powołując się na rzekomo pełnioną funkcję publiczną albo wyzyskując błędne przeświadczenie o tym innej osoby, wykonuje czynność związaną z tą funkcją,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny.

Art. 239. § 1. Kto w związku z pełnieniem funkcji publicznej przyjmuje korzyść majątkową lub osobistą albo ich obietnicę,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. Kto, pełniąc funkcję publiczną, uzależnia czynność służbową od otrzymania korzyści lub takiej korzyści żąda, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Karze przewidzianej w § 2 podlega także ten, kto pełniąc funkcję publiczną przyjmuje korzyść lub jej obietnicę za czynność stanowiącą naruszenie przepisu prawa.

Art. 240. Kto dopuszcza się przestępstwa określonego w art. 239:

- 1) pełniąc funkcję związaną ze szczególną odpowiedzialnością albo
  - 2) przyjmując korzyść majątkową w wielkich rozmiarach lub jej obietnicę,
- podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Art. 241. § 1. Kto w wypadku określonym w art. 239 § 1 lub 2 udziela lub obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi sprawca podlega karze pozbawienia wolności do roku, ograniczenia wolności albo grzywny.

§ 3. W wypadku określonym w art. 239 § 3 lub w art. 240 pkt 1 udzielający korzyści lub jej obietnicy podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4. W wypadku określonym w art. 240 pkt 2 udzielający korzyści lub jej obietnicy,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Art. 242. Podżegacz i pomocnik do przestępstw określonych w art. 239 podlegają karom przewidzianym dla udzielającego korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy.

Art. 243. Jeżeli sprawca przestępstwa określonego w art. 239—242 zawiadomił organ powołany do ścigania o fakcie przestępstwa i okolicznościach jego popełnienia, zanim organ ten o nich się dowiedział, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia.

Art. 244. Kto, powołując się na wpływy w instytucji państwowej lub społecznej albo wywołując przekonanie innej osoby lub utwierdzając ją w przekonaniu o istnieniu takich wpływów, podejmuje się pośrednictwa w załatwieniu sprawy w zamian za korzyść majątkową lub osobistą albo za jej obietnicę,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art. 245. Kto w celu osiągnięcia korzyści majątkowej udaremnia lub utrudnia przetarg publiczny na szkodę właściciela mienia albo osoby lub instytucji, na rzecz której przetarg jest dokonywany,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 246. § 1. Funkcjonariusz publiczny, który, przekraczając swe uprawnienia lub nie dopełniając obowiązku, działa na szkodę dobra społecznego lub jednostki,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Jeżeli sprawca dopuszcza się nieumyślnie czynu określonego w § 1, wyrządzając poważną szkodę,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny.

§ 4. Przepisów § 1—3 nie stosuje się, gdy czyn wyczerpuje znamiona innego przestępstwa albo gdy przekroczenie uprawnień lub niedopełnienie obowiązku należy do jego znamion.

Rozdział XXXIII.

Przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości.

Art. 247. § 1. Kto, składając zeznanie mające służyć za dowód w postępowaniu sądowym lub w innym postępowaniu prowadzonym na podstawie ustawy, zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.

§ 2. Warunkiem odpowiedzialności jest, aby przyjmujący zeznanie, działając w zakresie swych uprawnień, uprzedził zeznającego o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznanie lub odebrał od niego przyrzeczenie.

§ 3. Nie podlega karze, kto, nie wiedząc o prawie odmowy zeznania lub odpowiedzi na pytania, składa fałszywe zeznanie z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu.

§ 4. Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia, jeżeli:

- 1) fałszywe zeznanie dotyczy okoliczności nie mogących mieć wpływu na rozstrzygnięcie sprawy albo
- 2) sprawca sprostuje fałszywe zeznanie, zanim nastąpi, chociażby nieprawomocne, rozstrzygnięcie sprawy.

Art. 248. Kto przed organem powołanym do ścigania fałszywie oskarża inną osobę o popełnienie przestępstwa, wykroczenia lub przewinienia dyscyplinarnego,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Art. 249. Kto przez tworzenie fałszywych dowodów lub inne podstępne zabiegi kieruje przeciwko określonej osobie ściganie o przestępstwo, wykroczenie lub przewinienie dyscyplinarne albo w toku postępowania zabiegi takie przedsięwzięje,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Art. 250. § 1. Kto zataja dowody niewinności osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa, wykroczenia lub przewinienia dyscyplinarnego,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Nie podlega karze, kto zataja dowody niewinności z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu.

Art. 251. Kto zawiadamia o przestępstwie organ powołany do ścigania wiedząc, że przestępstwa nie popełniono, podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny.

Art. 252. § 1. Kto utrudnia lub udaremnia postępowanie karne, pomagając sprawcy przestępstwa uniknąć odpowiedzialności karnej, w szczególności kto sprawcę ukrywa, zaciiera ślady przestępstwa albo odbywa za skazanego karę,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.

§ 2. Nie podlega karze sprawca, który ukrywa osobę najbliższą.

§ 3. Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia, jeżeli sprawca udzielił pomocy osobie najbliższej albo działał z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu.

Art. 253. Kto używa przemocy lub groźby bezprawnej w celu wywarcia wpływu na czynności świadka, biegłego lub tłumacza albo w związku z tymi czynnościami dopuszcza się na nich czynnej napaści,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Art. 254. § 1. Kto, mając wiarogodną wiadomość o przestępstwie określonym w art. 122—124, 126—128 lub 148, nie zawiadamia niezwłocznie organu powołanego do ścigania

o fakcie przestępstwa i okolicznościach jego popełnienia oraz o miejscu, w którym sprawca przestępstwa przebywał lub przebywa,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. Nie podlega karze, kto zaniechał zawiadomienia, mając dostateczną podstawę do przypuszczenia, że organ powołany do ścigania wie o fakcie przestępstwa i okolicznościach wymienionych w § 1, albo z obawy przed odpowiedzialnością karną grozącą jemu samemu lub jego najbliższemu.

Art. 255. § 1. Kto przed rozprawą główną rozpowszechnia publicznie bez zezwolenia wiadomości z postępowania przygotowawczego,

podlega karze pozbawienia wolności do roku, ograniczenia wolności albo grzywny.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto rozpowszechnia publicznie wiadomości z rozprawy sądowej prowadzonej z wyłączeniem jawności.

Art. 256. § 1. Kto uwalnia się sam, będąc pozbawiony wolności albo umieszczony w ośrodku przystosowania społecznego na podstawie orzeczenia sądu lub prawnego nakazu wydanego przez inny organ państwowy,

podlega karze pozbawienia wolności do roku.

§ 2. Jeżeli sprawca działa w porozumieniu z innymi osobami albo używa przemocy lub grozi jej użyciem, albo uszkadza miejsce zamknięcia,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Art. 257. § 1. Kto osobę pozbawioną wolności albo umieszczoną w ośrodku przystosowania społecznego na podstawie orzeczenia sądu lub prawnego nakazu wydanego przez inny organ państwowy uwalnia albo ułatwia jej ucieczkę,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny.

Art. 258. Kto w celu udaremnienia wykonania orzeczenia sądu lub innego organu państwowego usuwa, ukrywa, zbywa lub obciąża albo uszkadza mienie zajęte lub zagrożone zajęciem,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny.

Art. 259. Kto nie stosuje się do orzeczonego przez sąd zakazu zajmowania stanowiska, wykonywania zawodu, prowadzenia działalności lub prowadzenia pojazdów mechanicznych albo nie wykonuje zarządzenia sądu o ogłoszeniu orzeczenia w sposób w nim przewidziany,

podlega karze pozbawienia wolności do roku, ograniczenia wolności albo grzywny.

Rozdział XXXIV.

Przestępstwa naruszenia tajemnicy państwowej i służbowej.

Art. 260. § 1. Kto ujawnia wiadomość stanowiącą tajemnicę państwową,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli wiadomość stanowi tajemnicę ze względu na obronność lub bezpieczeństwo Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Kto nieumyślnie ujawnia wiadomość określoną w § 1 lub 2, z którą zapoznał się w związku ze swą funkcją w instytucji państwowej lub społecznej,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 261. Kto osobie działającej w imieniu lub na rzecz zagranicznej instytucji lub zagranicznego przedsiębiorstwa ujawnia wiadomość stanowiącą tajemnicę państwową,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Art. 262. § 1. Kto nieumyślnie dopuszcza do utraty lub zagubienia powierzonego mu dokumentu lub innego przedmiotu zawierającego tajemnicę państwową,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli dokument lub przedmiot stanowi tajemnicę ze względu na obronność lub bezpieczeństwo Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.

Art. 263. Kto narusza zarządzenie wydane dla ochrony tajemnicy państwowej, sprowadzając niebezpieczeństwo jej ujawnienia,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 264. § 1. Funkcjonariusz publiczny lub inny pracownik instytucji państwowej lub społecznej, który ujawnia wiadomość stanowiącą tajemnicę służbową,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca przekazuje wiadomość określoną w § 1 poza granice kraju,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Rozdział XXXV.

Przestępstwa przeciwko dokumentom.

Art. 265. § 1. Kto w celu użycia za autentyczny podrabia lub przerabia dokument albo takiego dokumentu jako autentycznego używa,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi sprawca podlega karze pozbawienia wolności do roku, ograniczenia wolności albo grzywny.

§ 3. Kto czyni przygotowania do przestępstwa określonego w § 1 w ten sposób, że podrabia, przerabia lub nabycia druk urzędowy, pieczęć, stempel lub inne narzędzie,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny.

Art. 266. § 1. Funkcjonariusz publiczny lub inna osoba upoważniona do wystawienia dokumentu, która poświadczająca w nim nieprawdę co do okoliczności mającej znaczenie prawne,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto takiego dokumentu używa.

§ 3. W wypadku mniejszej wagi sprawca czynu określonego w § 1 lub 2

podlega karze pozbawienia wolności do roku, ograniczenia wolności albo grzywny.

§ 4. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynu określonego w § 1 w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art. 267. Kto wyludza poświadczenie nieprawdy przez podstępne wprowadzenie w błąd funkcjonariusza publicznego

go lub innej osoby upoważnionej do wystawienia dokumentu albo kto używa uzyskanego w ten sposób poświadczenia, podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny.

Art. 268. Kto niszczy, uszkadza, ukrywa lub usuwa dokument, którym nie ma prawa wyłącznie rozporządzać, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 269. Kto znaki graniczne niszczy, uszkadza, usuwa, przesuwa lub czyni niewidocznymi albo fałszywie wystawia, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Rozdział XXXVI.

Przestępstwa przeciwko porządkowi publicznemu.

Art. 270. § 1. Kto publicznie łży, wyszydza lub poniża Naród Polski, Polską Rzeczpospolitą Ludową, jej ustrój lub naczelne organy,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto publicznie pochwała faszyzm lub jakąkolwiek jego odmianę.

Art. 271. § 1. Kto rozpowszechnia fałszywe wiadomości, jeżeli to może wyrządzić poważną szkodę interesom Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca dopuszcza się przestępstwa, o którym mowa w § 1, za granicą albo przekazuje wiadomości określone w § 1 obcemu ośrodkowi prowadzącemu działalność przeciwko interesom politycznym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Art. 272. Kto publicznie nawołuje do waśni na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych lub wyznaniowych albo takie waśnie publicznie pochwała,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Art. 273. § 1. Kto dopuszcza się czynu określonego w art. 270—272, używając druku lub innego środka masowej informacji,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Kto w celu rozpowszechnienia sporządza, przechowuje, przewozi, przenosi lub przesyła pismo, druk lub inny przedmiot zawierający treść określoną w art. 270—272,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 3. W razie skazania za przestępstwo określone w § 1 lub 2 sąd może orzec przepadek narzędzi lub innych przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstwa, chociażby nie były własnością sprawcy.

Art. 274. § 1. Kto publicznie łży, wyszydza lub poniża grupę ludności albo poszczególną osobę z powodu jej przynależności narodowościowej, etnicznej lub rasowej,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Kto dopuszcza się czynnej napaści na człowieka z powodu określonego w § 1,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Art. 275. § 1. Kto bierze udział w zbiegowisku publicznym, którego uczestnicy wspólnymi siłami dopuszczają się gwałtownego zamachu na osobę lub mienie,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli następstwem gwałtownego zamachu jest śmierć, ciężkie uszkodzenie ciała lub ciężki rozstrój zdrowia albo szkoda w mieniu w znacznych rozmiarach, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art. 276. § 1. Kto bierze udział w związku mającym na celu przestępstwo,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. Jeżeli związek ma charakter zbrojny, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 8.

§ 3. Kto związek określony w § 1 lub 2 zakłada lub nim kieruje,

podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 10.

Art. 277. § 1. Nie podlega karze za przestępstwo określone w art. 276 § 1 i 2, kto dobrowolnie odstąpił od udziału w związku i ujawnił przed organem powołanym do ścigania przestępstw znane sprawcy okoliczności dotyczące związku, umożliwiając zapobieżenie dokonaniu zamierzonego przestępstwa przez pozostałych uczestników związku.

§ 2. Sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary wobec sprawcy przestępstwa określonego w art. 276, który dobrowolnie odstąpił od udziału w związku i starał się zapobiec dokonaniu zamierzonego przestępstwa przez pozostałych uczestników związku.

Art. 278. § 1. Kto bierze udział w związku, którego istnienie, ustrój lub cel ma pozostać tajemnicą wobec organów państwowych,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Kto związek taki zakłada lub nim kieruje, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 3. Kto pełni czynności kierownicze w związku, który rozwiązano lub któremu odmówiono zalegalizowania, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 4. Nie podlega karze za przestępstwo określone w § 1, kto dobrowolnie odstąpił od udziału w związku.

Art. 279. Kto urządza zebranie mające na celu przestępstwo albo takim zebraniem kieruje, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Art. 280. § 1. Kto publicznie nawołuje do popełnienia przestępstwa lub je pochwała,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.

§ 2. Jeżeli czyn określony w § 1 dotyczy zbrodni, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art. 281. Kto w celu rozpowszechnienia sporządza, przechowuje, przewozi, przenosi lub przesyła pismo, druk lub inny przedmiot zawierający treść określoną w art. 280,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.

Art. 282. Kto publicznie nawołuje do nieposłuszeństwa lub przeciwdziałania ustawie lub prawnemu rozporządzeniu organu państwowego,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny.

Art. 283. § 1. Kto na terytorium Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej dopuszcza się czynnej napaści na osobę zajmującą naczelne stanowisko w obcym państwie, na uwierzytelnionego w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej szefa przedstawicielstwa dyplomatycznego obcego państwa lub na osobę korzystającą z podobnej ochrony na mocy ustaw,

umów lub powszechnie ustalonych zwyczajów międzynarodowych,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Kto na terytorium Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej dopuszcza się czynnej napaści na osobę należącą do personelu dyplomatycznego przedstawicielstwa obcego państwa albo na konsula obcego państwa w związku z pełnieniem przez niego obowiązków służbowych,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 3. Kto na terytorium Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej znieważa osobę wymienioną w § 1 lub 2,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 284. § 1. Kto znieważa, uszkadza lub usuwa wystawione publicznie godło, sztandar, chorągiew, flagę, banderę, inny znak państwowy polski lub państwa sprzymierzonego albo symbol międzynarodowego ruchu robotniczego,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Kto znieważa pomnik lub inne dzieło wystawione publicznie w celu upamiętnienia zdarzenia historycznego lub uczczenia osoby,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny.

Art. 285. Kto na terytorium Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej znieważa, uszkadza lub usuwa godło, chorągiew, flagę lub banderę państwa obcego, wystawione publicznie przez jego przedstawicielstwo lub na zarządzenie polskiego organu państwowego,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny.

Art. 286. Kto bez wymaganego zezwolenia posiada lub wyrabia broń palną lub amunicję,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.

Art. 287. Kto bez wymaganego zezwolenia wyrabia lub posiada radiowy aparat nadawczy,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 288. § 1. Kto bez wymaganego zezwolenia przekracza granicę Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.

§ 2. W wypadku mniejszej wagi sprawca

podlega karze pozbawienia wolności do roku, ograniczenia wolności albo grzywny.

CZĘŚĆ WOJSKOWA

Rozdział XXXVII.

Przepisy ogólne dotyczące żołnierzy.

Art. 289. § 1. Przepisy części ogólnej i szczególnej tego kodeksu stosuje się do żołnierzy, jeżeli część wojskowa nie zawiera przepisów odmiennych.

§ 2. Żołnierzem jest osoba pełniąca czynną służbę wojskową.

Art. 290. § 1. Nie popełnia przestępstwa żołnierz, który dopuszcza się czynu zabronionego, będącego wykonaniem rozkazu, chyba że wiedział albo co najmniej godził się na to, iż wykonując rozkaz popełnia przestępstwo.

§ 2. W wypadku określonym w § 1 ten, kto wydał rozkaz, odpowiada za sprawstwo.

§ 3. Rozkazem jest polecenie określonego działania lub zaniechania wydane służbowo żołnierzowi przez przełożonego lub uprawnionego żołnierza starszego stopniem.

Art. 291. § 1. Nie popełnia przestępstwa żołnierz, gdy w wypadku nieposłuszeństwa lub oporu stosuje środki nie-

zbędne do wymuszenia posłuchu dla rozkazu, do którego wydania był uprawniony, a w sytuacji bojowej nawet używa broni przeciwko żołnierzowi, który odmawia posłuszeństwa, porzuca broń lub samowolnie opuszcza stanowisko, jeżeli okoliczności wymagają natychmiastowego przeciwdziałania, a inne środki nie są wystarczające.

§ 2. W razie przekroczenia granic ostatecznej potrzeby sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.

Art. 292. § 1. Do żołnierzy nie stosuje się przepisów art. 27 § 2, art. 33—35, art. 88 oraz ograniczenia przewidzianego w art. 116.

§ 2. Przepisy dotyczące młodocianych stosuje się do żołnierza, który w chwili czynu nie ukończył lat 18, a w chwili orzekania lat 21.

§ 3. Warunkowego umorzenia postępowania nie stosuje się względem żołnierza, jeżeli przestępstwo zagrożone jest karą, której dolna granica jest wyższa niż 3 miesiące pozbawienia wolności, z wyjątkiem przestępstwa określonego w art. 246 § 1.

§ 4. Stosując warunkowe umorzenie postępowania do żołnierza, można również zwrócić się do właściwego dowódcy o wymierzenie kary przewidzianej w wojskowych przepisach dyscyplinarnych.

§ 5. W wypadku przewidzianym w art. 9 § 3 sąd może zamiast orzekania środków wychowawczych lub poprawczych, o których mowa w tym przepisie, przekazać sprawę właściwemu dowódcy w celu wymierzenia kary przewidzianej w wojskowych przepisach dyscyplinarnych.

Art. 293. § 1. Jeżeli przestępstwo jest zagrożone karą pozbawienia wolności nie przekraczającą 5 lat, a wymierzona za nie kara nie byłaby surowsza niż 2 lata pozbawienia wolności, sąd może w stosunku do żołnierza lub osoby powołanej do pełnienia służby wojskowej orzec karę zasadniczą aresztu wojskowego.

§ 2. Kara aresztu wojskowego trwa najmniej 3 miesiące, najwyżej 2 lata; wymierza się ją w latach i miesiącach.

§ 3. Karę aresztu wojskowego odbywa się w przeznaczonym do tego zakładzie karnym; w czasie odbywania kary skazany podlega szkoleniu wojskowemu i ma obowiązek pracy lub nauki oraz przestrzegania porządku w zakładzie.

§ 4. Poza tym, ilekroć przepisy części ogólnej tego kodeksu posługują się terminem kara pozbawienia wolności, należy rozumieć przez to również karę aresztu wojskowego.

Art. 294. § 1. Uznając, że kara aresztu wojskowego w razie jej orzeczenia nie przekraczałaby 6 miesięcy, sąd może w stosunku do oficera, chorążego, jak również każdego żołnierza służby zawodowej, okresowej lub nadterminowej orzec karę ograniczenia wolności.

§ 2. Kara ograniczenia wolności trwa najmniej miesiąc, najwyżej rok; poniżej roku wymierza się ją w miesiącach.

§ 3. W czasie odbywania kary ograniczenia wolności skazany:

- 1) jest obowiązany do pozostawania w określonym miejscu w czasie od zakończenia zajęć służbowych do capstrzyku przez 2 dni w tygodniu, a nadto w czasie od pobudki do capstrzyku w każdy dzień uznany za wolny od pracy;
- 2) jest pozbawiony prawa sprawowania funkcji w organizacjach społecznych działających w wojsku;
- 3) nie może być mianowany na wyższy stopień wojskowy ani wyznaczony na wyższe stanowisko służbowe;
- 4) nie może otrzymać urlopu wypoczynkowego.

§ 4. Wymierzając karę ograniczenia wolności, sąd może:

- 1) orzec potrącenie od 10 do 25% uposażenia na rzecz Skarbu Państwa albo na cel społeczny wskazany przez sąd;

- 2) zobowiązać skazanego do naprawienia w całości albo w części szkody wyrządzonej przestępstwem;
- 3) zobowiązać skazanego do przeproszenia pokrzywdzonego.

Art. 295. Karami dodatkowymi stosowanymi do żołnierzy są, oprócz kar wymienionych w art. 38, również degradacja i obniżenie stopnia wojskowego.

Art. 296. § 1. Degradacja obejmuje utratę posiadanego stopnia wojskowego i powrót do stopnia szeregowca.

§ 2. Sąd może orzec degradację w razie skazania żołnierza za zbrodnię lub występki umyślne, jeżeli przemawiają za tym charakter i okoliczności czynu.

Art. 297. § 1. Obniżenie stopnia wojskowego obejmuje utratę posiadanego stopnia i powrót do stopnia bezpośrednio niższego w obrębie korpusu oficerów, chorążych albo podoficerów.

§ 2. Sąd może orzec obniżenie stopnia wojskowego w razie skazania za występki, jeżeli przemawiają za tym charakter i okoliczności czynu.

Art. 298. Stosując do żołnierza przepis art. 55, sąd może poprzestać także na orzeczeniu kary degradacji albo obniżenia stopnia wojskowego.

Art. 299. § 1. W razie skazania za zbiegające się przestępstwa na karę pozbawienia praw publicznych i na karę degradacji lub obniżenia stopnia wojskowego, sąd orzeka przy karze łącznej tylko pozbawienie praw publicznych.

§ 2. W razie skazania za zbiegające się przestępstwa na karę degradacji i karę obniżenia stopnia wojskowego, sąd orzeka przy karze łącznej tylko degradację.

Art. 300. § 1. Nakładając na żołnierza obowiązki przewidziane w art. 28 § 2 lub w art. 75 § 2, uwzględnia się warunki służby wojskowej.

§ 2. Poręczenia, o którym mowa w art. 76 § 1, może udzielić również kolektyw żołnierski.

§ 3. Stosując do żołnierza przepis art. 76 § 2, sąd oddaje go pod dozór przełożonego, który może powierzyć wykonywanie czynności dozoru kolektywowi żołnierskiemu.

Art. 301. § 1. Sąd może odroczyć żołnierzowi służby zasadniczej, a także osobie powołanej do pełnienia takiej służby, wykonanie kary pozbawienia wolności nie przekraczającej 6 miesięcy, jak również kary ograniczenia wolności do czasu ukończenia służby.

§ 2. Sąd może zarządzić wykonanie odroczonej kary pozbawienia wolności, jeżeli żołnierz w okresie odroczenia rażąco narusza porządek prawny lub zasady dyscypliny wojskowej.

§ 3. Sąd po wysłuchaniu dowódcy jednostki lub opinii kolektwy żołnierskiej przedstawionej przez tego dowódcę może zwolnić od kary ograniczenia wolności albo od kary pozbawienia wolności nie przekraczającej 6 miesięcy, jeżeli okres odroczenia trwał co najmniej 6 miesięcy, a żołnierz w tym okresie szczególnie wyróżnił się w służbie.

§ 4. Zwolnienie od kary w myśl § 3 pociąga za sobą z mocy prawa zatarcie skazania.

Art. 302. Względem żołnierza służby zasadniczej, który został skazany za przestępstwo popełnione w czasie tej służby na karę pozbawienia wolności nie przekraczającą roku, na grzywnę albo na karę dodatkową na podstawie art. 55, sąd może zarządzić zatarcie skazania po przeniesieniu go do rezerwy, jeżeli kara została wykonana.

Rozdział XXXVIII.

Przestępstwa przeciwko obowiązkowi pełnienia służby wojskowej.

Art. 303. § 1. Żołnierz, który samowolnie opuszcza swoją jednostkę albo wyznaczone miejsce przebywania na

czas powyżej dwóch dni kalendarzowych lub przez taki czas samowolnie poza nimi pozostaje,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Tej samej karze podlega żołnierz, który samowolnie opuszcza swoją jednostkę albo wyznaczone miejsce przebywania na czas poniżej dwóch dni kalendarzowych lub przez taki czas samowolnie poza nimi pozostaje, będąc poprzednio skazany za samowolne oddalenie się lub też będąc w okresie ostatnich 6 miesięcy ukarany za taki czyn dyscyplinarnie aresztem.

§ 3. Żołnierz, który samowolnie opuszcza swoją jednostkę albo wyznaczone miejsce przebywania na czas powyżej czternastu dni kalendarzowych lub przez taki czas samowolnie poza nimi pozostaje,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 4. Żołnierz, który dopuszcza się czynu określonego w § 3 zabierając broń,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 8.

§ 5. Sciganie przestępstw określonych w § 1 i 2 następuje na wniosek dowódcy jednostki.

§ 6. Przepisów § 1—4 nie stosuje się do oficerów i chorążych ani do żołnierzy służby zawodowej, okresowej i nadterminowej.

Art. 304. § 1. Żołnierz, który w celu trwałego uchylecia się od służby wojskowej opuszcza swoją jednostkę albo wyznaczone miejsce przebywania lub w takim celu poza nimi pozostaje,

podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 10.

§ 2. Jeżeli sprawca dopuszcza się dezercji, zabierając broń lub wspólnie z innym żołnierzem,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 3. Karze przewidzianej w § 2 podlega żołnierz, który dopuszcza się dezercji z zamiarem ucieczki za granicę lub urzeczywistnia taki zamiar w czasie trwania dezercji albo przebywając za granicą uchyla się od powrotu do kraju.

Art. 305. Żołnierz, który odmawia pełnienia służby wojskowej albo wykonywania obowiązku wynikającego z tej służby,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

Art. 306. Żołnierz, który w celu zupełnego albo częściowego uchylecia się od służby wojskowej albo od wykonania obowiązku wynikającego z tej służby:

1) powoduje u siebie lub dopuszcza, by kto inny spowodował u niego uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia, albo

2) używa podstępnego zabiegu dla wprowadzenia w błąd organu wojskowego,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Art. 307. Żołnierz, który czyni przygotowania do przestępstwa określonego w art. 304 lub 306,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 308. Jeżeli sprawca przestępstwa określonego w art. 303 § 3 lub 4 lub w art. 304 dobrowolnie powrócił, a nieobecność jego trwała nie dłużej niż czternaście dni kalendarzowych, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.

Rozdział XXXIX.

Przestępstwa przeciwko zasadom dyscypliny wojskowej.

Art. 309. § 1. Żołnierz, który nie wykonuje lub odmawia wykonania rozkazu albo wykonuje rozkaz niezgodnie z jego treścią,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.

§ 2. Ściganie następuje na wniosek dowódcy jednostki.

Art. 310. Żołnierz, który dopuszcza się przestępstwa określonego w art. 309 § 1 w sytuacji bojowej, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze śmierci.

Art. 311. § 1. Żołnierz, który dopuszcza się czynnej napaści na przełożonego, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Jeżeli sprawca dopuszcza się czynnej napaści w związku z pełnieniem przez przełożonego obowiązków służbowych,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 lub 2 działa przy użyciu broni lub innego niebezpiecznego przedmiotu albo jeżeli z czynnej napaści wynikło uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia przełożonego,

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 2.

Art. 312. § 1. Żołnierz, który używa przemocy lub groźby bezprawnej w celu przeszkodzenia przełożonemu w czynności służbowej albo w celu zmuszenia przełożonego do przedsięwzięcia lub zaniechania czynności służbowej,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. Tej samej karze podlega żołnierz, który dopuszcza się czynu określonego w § 1 względem żołnierza wysłanego na pomoc przełożonemu lub udzielającego przełożonemu pomocy.

Art. 313. Żołnierz, który dopuszcza się czynu określonego w art. 309 § 1, art. 311 § 1 lub 2 lub w art. 312 wspólnie z innymi żołnierzami lub w obecności zebranych żołnierzy,

podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 10.

Art. 314. Karze przewidzianej w art. 309 § 1, art. 311 § 1 lub w art. 312 podlega żołnierz, który wchodzi w porozumienie z innymi żołnierzami w celu popełnienia przestępstwa określonego w tych przepisach.

Art. 315. § 1. Żołnierz, który znieważa przełożonego albo okazuje mu lekceważenie gestem, słowem lub w inny sposób,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Ściganie następuje na wniosek dowódcy jednostki lub na wniosek pokrzywdzonego.

Art. 316. Karze przewidzianej w art. 311—315 podlega żołnierz, który dopuszcza się czynu określonego w tych przepisach względem żołnierza starszego stopniem albo równego stopniem w związku z pełnieniem przez niego obowiązków służbowych.

Art. 317. Przepisy niniejszego rozdziału stosuje się odpowiednio, gdy czyn popełniono względem żołnierza państwa sprzymierzonego.

Art. 318. Żołnierz, który publicznie swoim zachowaniem się uwłacza honorowi wojska lub godności munduru,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Rozdział XL.

Przestępstwa przeciwko zasadom postępowania z podwładnymi.

Art. 319. Żołnierz, który nadużywa swych uprawnień w celu wyrządzenia dolegliwości podwładnemu lub młodszemu stopniem.

podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.

Art. 320. Żołnierz, który znieważa podwładnego lub młodszego stopniem, będących w służbie lub sam będąc w służbie albo w obecności innych żołnierzy,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 321. Żołnierz, który uderza podwładnego lub młodszego stopniem albo w inny sposób narusza jego nietykalność cielesną,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.

Rozdział XLI.

Przestępstwa przeciwko zasadom obchodzenia się z uzbrojeniem i sprzętem wojskowym.

Art. 322. § 1. Żołnierz, który nieostrożnie obchodzi się z bronią wojskową, amunicją, materiałem wybuchowym lub innym środkiem walki albo ich nieostrożnie używa i przez to nieumyślnie powoduje uszkodzenie ciała człowieka,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.

§ 2. Jeżeli następstwem czynu jest śmierć człowieka, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art. 323. § 1. Żołnierz, który, prowadząc uzbrojony pojazd mechaniczny, narusza chociażby nieumyślnie zasady bezpieczeństwa w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym i powoduje nieumyślnie uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia innej osoby albo poważną szkodę w mieniu,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.

§ 2. Jeżeli następstwem naruszenia zasad bezpieczeństwa ruchu jest śmierć, ciężkie uszkodzenie ciała lub ciężki rozstrój zdrowia innej osoby, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 3. Jeżeli sprawca dopuszcza się przestępstwa określonego w § 1 lub 2 w stanie nietrzeźwości,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art. 324. Żołnierz, który, prowadząc wojskowy statek powietrzny lub wodny, narusza chociażby nieumyślnie zasady bezpieczeństwa w ruchu powietrznym lub wodnym i powoduje bezpośrednie niebezpieczeństwo następstwa określonego w art. 323,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Rozdział XLII.

Przestępstwa przeciwko zasadom pełnienia służby.

Art. 325. § 1. Żołnierz, który, będąc wyznaczony do służby, narusza obowiązek wynikający z przepisu lub zarządzenia regulującego tok tej służby,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli następstwem czynu jest szkoda, której wyznaczona służba miała zapobiec, sprawca

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 3. Ściganie przestępstwa określonego w § 1 następuje na wniosek dowódcy jednostki.

Art. 326. § 1. Żołnierz, który w raporcie, meldunku lub sprawozdaniu służbowym podaje nieprawdę co do okoliczności mającej znaczenie dla służby,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Tej samej karze podlega przełożony, który w drodze służbowej przekazuje raport, meldunek lub sprawozdanie określone w § 1, nie prostując go, mimo że nieprawdziwość podanej w nim wiadomości jest mu znana.

Art. 327. § 1. Żołnierz, który, będąc w służbie lub po wyznaczeniu go do służby, wprowadza się w stan niezdolności do pełnienia obowiązków służbowych,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Ściganie następuje na wniosek dowódcy jednostki.

Rozdział XLIII.

Przestępstwa przeciwko mieniu wojskowemu.

Art. 328. § 1. Żołnierz, który samowolnie dysponuje przedmiotem swego osobistego wyposażenia, w szczególności przedmiot taki zbywa, zastawia lub go użycza innej osobie,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Ściganie następuje na wniosek dowódcy jednostki.

Art. 329. § 1. Żołnierz, który samowolnie dysponuje bronią lub innym środkiem walki,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 5.

§ 2. Żołnierz, który samowolnie zabiera broń wojсковą lub inny środek walki,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Art. 330. § 1. Żołnierz, który samowolnie używa wojskowego statku powietrznego lub wodnego dla celu nie mającego związku ze służbą,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Tej samej karze podlega żołnierz, który samowolnie używa wojskowego pojazdu mechanicznego z uszczerbkiem dla interesów służby lub w celu osiągnięcia korzyści majątkowej.

Art. 331. Żołnierz, który nieumyślnie dopuszcza do utraty posiadanej broni służbowej,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Przewodniczący Rady Państwa: *M. Spychalski*

Sekretarz Rady Państwa: *J. Horodecki*